

SLOVENSKI JADRAN

DR. ŠALAMUN DRANKO
VIA VERZI 8
KOPER

LETO I. ŠTEV. 35

Koper, petek 29. avgusta 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

Ajda cvete

Polplaninski svet se te dni odeva v tako lepoto, da človeku duša kar sama vriska od bogastva vtisov, ko sprejema lepote jesenske pomladi. Tam v tesnih in zaprtih grapah tolimsko idrijskega okraja in dalje po Gorenjskem, ljubljanskem, sorškem polju in še po sežanskem Krašu, je vzcvetela druga pomlad.

Res, druga pomlad! Skoro da ne veš, kam bi prej pogledal, ko prideš v tiste kraje. Ponekod je trdo gospodarila suša, da se je zemlja krčila in dušila od žeje; korenine rastlin so zaman iskale vlage tudi v globini. Srečnejši so bili gorski gozdni predeli, kjer ni deževalo samo kakih dvajset dni, nato pa je blagodejni dež močil zemljo skoraj vsak teden. Zemlja se je prekvasila v rodovitno testo.

Sežanski Kras je bil razbeljen kot žrtvenik. Na tem žrtveniku so bili žulji in znoj pridnih Kraševcev. — Sonce je neusmiljeno srkalo delo teh žuljev in znoja. Kazalo je, da ne bodo dali toliko pričakovanega in zasluženega pridelka. Le trje znanega terana so se še nekako trdovratno upirale žgočemu soncu.

Ajda cvete...

Ko je bila žetev belega žita končana, so ljudje ugibali, ali bi strnišča preorali, ali pa jih pustili prazna do jeseni. Zemlja je bila trda in razpokana, da skoro ni bilo misliti na oranje. Zmagala je navada, da svet ne sme ostati neobdelan. »Če ni dežja, bo že prišla — so menili kmetje. Šli so in zapregli vole in konje. Trda in razpokana zemlja se je lomila pod lemeži kakor kamenje v kamnolomu. »Ali bo iz teh trdih grud kaj zrastle?« so med oranjem ugibali ljudje. No, posejali so vseeno in že naprej verjeli, da jih zemlja ne bo opeharila. In res jih ni.

Beli kobuli cvetja se že klanjajo žarkemu soncu. V dopoldanskih urah ožive belocvetoče njive od brnenja čebel, ki nabirajo med. Kot bi nevidna roka božala to belo lepoto, se nalahko stresajo stebelca ajde. Če imata zadružnik in kmet le pet minut časa, že obiščeta njive s cvetočo ajdo. Kaže, da bo druga žetev dobro podprla prvo, če bo šlo vse po sreči.

Že so gozdovi začeli spreminjati svojo temnozeleno barvo. Travniki so pokošeni in je dišeče seno varno spravljeno na senikih ali pa v velikih kopah po strmogorskih senožehtih. Z visokoplaninskih pašnikov bodo pastirji kmalu prignali črede v nizkodolinske, kjer je v otavi še polno dobre in sočne paše. Po vaseh je utihnilo brnenje mlatilnic. Zlasti slapovi zrnja so ponekod bolj, ponekod manj napolnili vreče, ki so jih ljudje spravili v žitnice. »Za eno leto bo,« pravijo ljudje, »maj bo več ali manj.«

Ajda cvete...

Prav tako je cvetje kot pred sto, pred tisoč leti. Tako bo tudi prihodnje leto, čez deset, čez sto let. Človek, mlad ali star, se ga razveseli, ker ve, da bo za cvetjem prišel tudi sud.

Tudi mladi zadružnik — šele pet let mu je — ni mogel zdržati in se je za očetom vtihotapil v morje belega cvetja. Prav tam je ležalo letošnjo zimo skoro tri metre snega.

Nadaljevanje na 2. strani

Dve važni uredbi za naše delovne kolektive

Komandant Vojaške uprave JLA je poleg drugih zakonov in uredb razširil z odredbo št. 13 z dne 28. julija 1952 na Jugoslovansko cono STO veljavnost uredbe vlade FLRJ o temeljnih poslovanjih gospodarskih podjetij, z uredbo št. 14 istega dne pa uredbo vlade FLRJ o delitvi sklada za plače in o zaslužkih delavcev in uslužbencev gospodarskih podjetij. Med uredbami gospodarskega značaja, katerih veljavnost je bila razširjena na našo cono, sta ti dve najvažnejši ter zaslužita še prav posebno pozornost naših delovnih kolektivov, ker določata osnovne pravice in dolžnosti gospodarskih podjetij ter način, kako si delovni kolektivi določajo in razdeljujejo plače oziroma dohodek.

Obe uredbi sta zelo važna dopolnitev dosedanjih predpisov naše zakonodaje o upravljanju podjetij po delovnih kolektivih. Na podlagi prve uredbe bodo naša podjetja ugotovila svoje obveznosti iz družbenega plana ter se bodo na podlagi teh obveznosti in v njihovem širokem okvirju svobodno gibala ter uredila svoje delo tako, da bo delovni kolektiv lahko izkoristil vse dane možnosti za proizvodnjo ter po izpolnitvi svojih obveznosti do družbenega plana dosegel tudi zase čim večji dohodek.

Uredba določa osnovne obveznosti, ki nalagajo podjetju osnovne proporce družbenega plana in sicer: minimum izkoriščanja kapacitete podjetja, stopnja akumulacije in fondov, stopnja družbenega prispevka ter osnovna investicijska izgradnja.

Namesto nekdanjega togega proizvodnega plana, ki je predpisoval podjetju do zadnje podrobnosti, kaj mora proizvajati, je sedaj podjetje dolžno le, da izkoristi svoje zmogljivosti do mere, ki mu jo predpisuje družbeni plan. Lahko pa izkoristi svojo kapaciteto preko te najmanjše predpisane mere (minimuma), v kolikor se čuti za to sposobno in v kolikor so za to dane možnosti. Podjetje je v okvirju te zgoraj omenjene obveznosti popolnoma samostojno ter v svojem lastnem delovnem planu lahko izkoristi vse možnosti, ki jih ima za delo. Proizvajalo bo tiste stvari, ki jih zahteva tržišče ter tako lahko dosegel najvišji dohodek, ker mu nihče ne predpisuje, kakšne stvari mora producirati.

Podjetje bo moralo ustvariti po družbenem planu predpisano akumulacijo, ki jo izračunava v procentih na sklad plač. Na vsak dinar, ki ga bo delovni kolektiv prejel kot plačo bo plačeval 1 dinar za akumulacijo, če ima predpisano stopnjo akumulacije 100%. Del tega gre v družbeni prispevek, odstotek tega prispevka je določen v družbenem planu — ostanek pa je dobiček podjetja.

Podjetje je v svojem poslovanju vezano na banko, ki evidentira vse njegovo poslovanje ter skrbi za to, da podjetje splošno svoje obveznosti, ki izvirajo iz družbenega plana, banka pa ni nadrejen organ podjetju. Prav tako se tudi državni organi ne smejo vmešavati v njegovo poslovanje.

Na podlagi doseženega dohodka — ko je poravnalo vse svoje obveznosti — podjetje izračuna sklad plač, ki se razdeli med kolektiv. Plače delavcev in uslužbencev pač zavise od končnega uspeha dela podjetja — od tega kako bo podjetje svoje proizvode prodalo na tržišču.

Druga uredba — uredba o razdelitvi sklada plač ter o zaslužkih de-

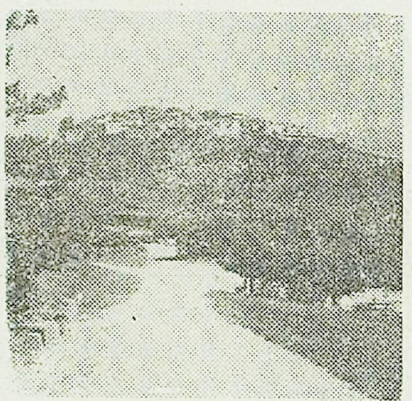
lavcev in uslužbencev gospodarskih podjetij pa odreja, kako določa delovni kolektiv prejemke za svoje člane. Osnovna določba te uredbe je, da delovni kolektiv sam določa te prejemke, kot tudi soudeležbo na dobičku podjetja. Delavski svet določi tarifni pravilnik podjetja, to je predpiše za podjetje, kako bodo posamezni delavci in uslužbenci soudeleženi pri razdelitvi sklada za plače, ki ga bo podjetje realiziralo. Vsak bo dobil svoj del skupnega zaslužka vsega kolektiva po svojem delu in po dejanskem uspehu svojega dela in dela vsega kolektiva, ki se odraža v dohodkih podjetja. Čim bolj bo podjetje uspevalo na trgu s svojimi proizvodi, čim bolj bo organiziralo svoje delo tako, da bo bolj rentabilno, tem večji bo dohodek in tem večje bodo plače. Za primer, če je podjetje pasivno, določa uredba, da mora delovni kolektiv dobiti takojen minimalni plač (po minimalni tarifi). Te plače garantira država, ki da podjetju na razpolago sredstva, da jih izplača, če podjetje nima denarja niti za izplačilo minimalnih plač. Uredba tudi predpisuje, da plače ne smejo biti nižje, kot so predpisane po minimalni tarifi.

Obe uredbi bosta tudi pri nas imele zelo važno vlogo ter bosta v znatni meri prispevali k nadaljnji poglavitvi samostojnega upravljanja podjetij po delovnih kolektivih.

Direktorska linija v invalidskem podjetju tovarni igrač «Plastika» v Stanjelu

Nenadni odpusti skoraj celotnega personala iz tovarne igrač — invalidskega podjetja «Plastika» v Stanjelu so dali misliti javnosti, da tam ne more biti vse v redu.

Gornje podjetje je bilo ustanovljeno 26. januarja 1951. Najprej je

bilo samo podružnica istovetnega podjetja «Plastika» v Kranju, odkoder je bil tudi postavljen za direktorja v Stanjel Mihalič Slavko.

Ker je Mihalič Slavko tipičen primer direktorja — absolutista, primer birokrata, proti kakršnim se danes borimo, vse njegovo poslovanje pa tipična »direktorska linija«, naj navedemo nekaj konkretnih dejstev, ki ga kot takšnega karakterizirajo.

Poslovanje podjetja je v redu, če gledamo na stvar z računovodsko — knjigovodskega stališča. Če pa vzamemo v pretes celotno operativno poslovanje, to je plasman izdelkov na trg in stremeljenje za popolno osamosvojitvijo, potem vidimo zelo čudno stanje. Izgleda tako, kot da se je direktor trudil ostati privesek tovarne v Kranju in ni hotel poiskati lastne poti na tržišče. Vse, kar je v tem smislu storil, je bilo to, da je napisal nekaj pisem in jih poslal na naslove, ki mu jih je spet dal — Kranj.

Ko je podjetje sprejel v upravlja-

ŠUŠA JE MOČNO PRIZADELA KRAS

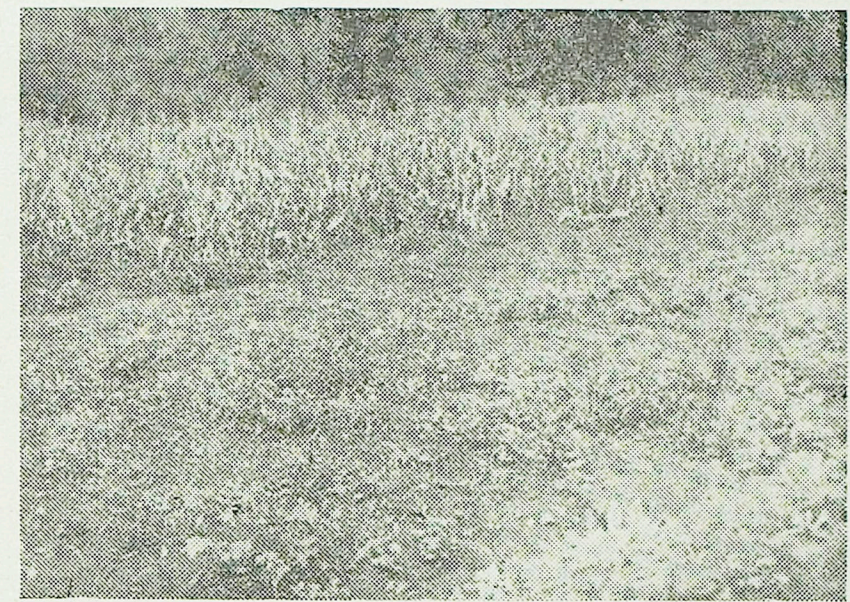
Sežanski okraj je letos doletela prava naravna katastrofa. Ze pozimi so silno trpeli gozdni in sadni nasadi ter vinska trta, spomladi je pogostjajajoče posevke, sadno drevje in vinsko trto oparila slana, zdaj pa je uničevalno delo dokončala velika suša. Zadnji dež je pomagal samo še poznim posevkom, aji in grozdju, za glavna kraška pridelka — krompir in koruza — pa je bil že prepozno. Najbolj pa so bili prizadejeni pašniki in živinska krma na splošno, kar ima neposreden odraz na stanje goveje živine. Treba bo dati kmetom izredno pomoč od druge, če naj ohranijo vsaj najosnovnejšo plemensko živino. Okraj ima sicer nakazanih od republiškega štaba za pomoč prizadetim po suši precej močnih krmilnih sredstev, vprašanje pa je, če jih bodo kmetje lahko nabavili, ker jim manjkajo potrebna finančna sredstva. Se mihni zaprosil za brezobrestno posojilo, ki ga je v ta namen odobrila vlada LRS.

Letošnja škoda, ki jo je suša povzročila sežanskemu okraju, cenijo na cca 230 milijonov dinarjev. Najbolj je prizadet Kras. V občinah Divača, Sežana, Dutovlje, Komen in Stanjel je pridelalek v primeri z letom 1949, ko je bila normalna letina, celo do 60% manjši. Po nekaterih krajih že od spomladi miso imeli dežja in je že v juniju prenehala paša, ker je bila trava popolnoma sežgana. Krompirja sploh ni

bilo, krmilne pese in repe ni, sadja nobenega in tudi celo vinska trta je zelo prizadeta. Če ne bo pravočasne energične pomoči, bodo posledice lahko nepregledne, posebno še na živinskem fondu. Ze zdaj je padla cena goveje živine, krma pa je zelo draga.

Nekateri kmetje so si krmo že poskrbeli in tudi sami pokosili ter pripejali iz goriskega in postojnskega okraja. Obstaja pa upravičena bojazen, da so ta krmila nabavili na račun letošnjega pridelka vina — ob zanje neugodnih pogojih, posebno, če vzamemo, da bo teran zaradi zmanjšane pridelke imel letos znatno višjo ceno.

Izredno je trpela tudi koruza. Uničen je popolnoma ves pridelalek in kmetje niti semena ne bodo dobili nazaj. Isto je v pogledu fižol in ponekod tudi krompirja.

Prizadetim kmetovalcem bo morala priskočiti na pomoč tudi ljudska oblast. Treba bo predvsem znižati davke, ki so odmerjeni na osnovi lanskolentega pridelka, ki je bil občno večji od letošnjega. Pomagati pa bo še treba tudi predvsem z nabavo potrebnih močnih živinskih krmil in sena, da bi lahko kmetje to po primernih cenah kupovali, ker bo sicer nastala špekulacija s senom in vinom ter govejo živino, kar ima lahko nepregledno ne samo materialno, marveč tudi politično škodo, ki bo segla še daleč čez prizadeta področja.

Sežano in okolico pa je v zadnjem času doletela še ena naravna katastrofa. Toča je namreč hudo prizadela nasade vinske trte, tako da bo grozdja komaj polovico lanskega pridelka.

Potrebno bo najtesnejše sodelovanje med ljudstvom in oblastjo pri izvajanju vseh ukrepov za zmanjšanje posledic naravne nesreče, ki je zadela predvsem sežanski okraj, pa tudi drugod ni prizanesla. Brko

TEDEN DNI DOMA

20. avgusta je sprejel maršal Tito na brionskih otokih skupino turških novinarjev, ki je obiskala našo državo. Vodja turške novinarske delegacije g. Mumtaz Faik Fenik, glavni urednik demokratičnega glasila »Zafra«, in ankarški poslanec turške skupščine se je maršalu Titu v imenu delegacije zahvalil za prisrčen sprejem. Članom delegacije je maršal Tito odgovorjal na različna vprašanja, ki zadevajo razvoj političnih dogodkov v Evropi in svetu sploh. G. Mumtaz je maršalu Titu zastavil tudi vprašanje o bodočih turško - jugoslovanskih odnosih ter kulturnih in vojaških zvezah med obema državama.

Pred kratkim je odpotovala v Grčijo jugoslovanska parlamentarna delegacija, kjer bo ostala 12 dni in tako vrnila obisk grških parlamentarcev. Jugoslovanska delegacija, ki jo vodi Moša Pijade, so že sprejeli predsednik atenske občine, predsednik grške skupščine in grški kralj Pavel. Naši parlamentarci bodo med bivanjem v Grčiji obiskali več atenskih tovarn in eno največjih in najstarejših nahajališč antične kulture — Mikeno ter najznamenitejšo antično gledališče v Epidauru. Delegacija bo obiskala tudi otok in mesto Krj ter tamkaj položila vence na kostnico desetstisočih padlih srbskih borcev iz prve svetovne vojne.

Te dni so turisti na Mangartu — enem najvišjih vrhov v Sloveniji — ki se nahaja v tolimskem okraju, ugotovili, da je z njegovega vrha ukradena slovenska planska knjiga. Namesto naše knjige je italijanska patrulja, ki je

lahko imelo pogubne posledice. Na srečo jih pantakan lahko ugonobi in kjer so z njim zapraskali zelje, mu gosenice miso mogle do živoga.

Sežano in okolico pa je v zadnjem času doletela še ena naravna katastrofa. Toča je namreč hudo prizadela nasade vinske trte, tako da bo grozdja komaj polovico lanskega pridelka.

Potrebno bo najtesnejše sodelovanje med ljudstvom in oblastjo pri izvajanju vseh ukrepov za zmanjšanje posledic naravne nesreče, ki je zadela predvsem sežanski okraj, pa tudi drugod ni prizanesla. Brko

Naša obmorska mesta, kot so Opatija, Portorož, Sv. Nikolaj in druga je obiskalo letos že okrog osem tisoč tujih letoviščarjev. Razen Avstrijcev in Švincarjev je prišlo letos na obale severnega Jadrana tudi mnogo izletnikov iz Francije in Zahodne Nemčije. Nekateri tuji turisti so že rezervirali mesta v hotelih tudi za septemr in oktober. Poreč je samo v mesecu avgustu obiskalo nad pet tisoč tujih turistov.

V ponedeljek je prispela v Ljubljano skupina norveških novinarjev, med katerimi so tudi urednik radijske postaje v Oslu Per Riste, urednik revije za norveško ladjeletništvo in trgovino Terje Baulsrud, urednik »Vardena« Kjell Johannessen in drugi. Ogledali so si »Litostrjoja, Moderno in Narodno galerijo, Univerzitetno knjižnico ter še več drugih ljubljanskih zanimivosti.

Več komisij, ki jih sestavljajo naši priznani pravniki, že dalj časa pripravljajo osnutke novih pravoasnih zakonov. Med temi sta posebno važna zakon o civilnem sodnem postopku in zakon o kazenskem sodnem postopku. Razen tega pripravljajo tudi zakon o javnem toilstvu in zakon o advokaturi. Vsi ti zakoni bodo še pred koncem tega leta dani v pretes Ljudski skupščini FLRJ.

Pred VI. kongresom KPJ

Štiri leta so že potekla od V. kongresa Komunistične partije Jugoslavije. V tem času je naša Partija storila veliko delo pri gradnji socializma v naši državi, zlasti pa se je borila za ideološko vzgojo svojega članstva ter delovnih množic Jugoslavije. Vodila je odločen boj proti vsem sovražnikom nove Jugoslavije, zlasti pa proti kominformizmu v Vzhoda, proti hegemoniji moskovskih despotov.

Dne 19. oktobra pa bo v Zagrebu, glavnem mestu Hrvaške, VI. kongres naše Partije. Tovariš Aleksander Ranković, sekretar Politbiroja KPJ je dal uredniku Jugopresa na vprašanja, ki zadevajo kongres, tudi

izčrpne odgovore in med drugim dejal:

»Pomen kongresa je predvsem v tem, da vskladi delo Partije s spremembami, ki so nastale v zvezi z delavskimi sveti, decentralizacijo in demokratizacijo. Z drugimi besedami, kongres mora sprejeti sklepe, ki bodo zatrli nevarnost birokratizma v Partiji. Na kongresu bodo obravnavana vsa aktualna vprašanja našega notranjega življenja in razvoja. Ta vprašanja bodo sprožena v referatu tovariša Tita.«

Ljudske množice po vsej Jugoslaviji se že pripravljajo, da bi z velikimi delovnimi tekmovanji počastile ta veliki dogodek za našo Partijo in državo.

Nadaljevanje na 5. strani

Ajda cvete

Nadaljevanje s 1. strani
Bel sneg — in zdaj belo cvetje! To belo cvetje pa obeta mnogo mehkih ajdovih strukljev in tiste okusne ocvirkove, ki našemu človeku, navezanemu na zemljo, tako tekne!

Ob belem cvetju teče obdelovalcem zemlje življenje naprej. Leta minevajo, zemlja pa dobrim ratarjem s sadovi vrača skrb in trpljenje in jim slajša še upanje, da njihovi napori ne bodo zaman.

Naj bo v naprej še več cvetja, še več sadu, ki naj nagraja trde žulje in razpokane dlani vseh naših ljudi!
P. A. — OCARF

JUGOSLAVIJA IN TRST Sprehod po svetu

Izjave maršala Tita skupini turskih novinarjev, ki so ga obiskali na Brionih, so izzvale veliko razburjenje v svetu, zlasti pa v sosednji Italiji.

Listi in uradni krogi so tolmačili in tolmačili še danes izjave maršala Tita glede rešitve tržaškega vprašanja na svoj način in ustvarjajo pri tem veliko zmešnjavo. Italijanski šovinistični tisk je vzdignil pri tem takšen prah, kakor se nikoli, da bi zameglil oči razsodnim ljudem in je prikazoval Jugoslavijo kot napadalno državo proti Italiji. Po italijanskem tisku so povzeli snov tudi drugi inozemski listi v Švici, Franciji in drugod, ki so pod vplivom pisanja italijanskega tiska še bolj komplicirali vprašanje tržaškega problema.

Da bi bili naši bralci pravilno obveščeni o Titovih izjavah turskim novinarjem, navajamo dobesedno njegove izjave, ki se glasijo takole:

»Ko smo ocenili potrebo, da bi tudi v tem delu Evrope nastali boljši odnosi med Italijo in Jugoslavijo, smo mi dali predlog za rešitev tržaškega vprašanja. Sodimo, da je naš predlog najboljši, ker predlaga skupno upravo.

Skupno upravo — je dejal maršal Tito — smo predložili zato, ker bi ta predstavljala preizkušnjo za možnost sodelovanja med obema narodoma, ki bosta ostala vedno drug poleg drugega. Maršal Tito je dejal, da bodo Jugoslavlani ostali tam, kjer so, in da se ne mislijo od tam izseliti, prav tako pa bodo ostali tudi Italijani na svojem sedanjem mestu.

Zatem pa je poudaril, da bi morali Italija in Jugoslavija imeti dobre sosedne odnose. Dejal je, da bi kot sosedje morali imeti dobre odnose, če pa bodo slabi, bodo neprestano žarišče nevarnosti. Zato smo mislili, da Italija ne bo ničesar žrtvovala, če bo privolila v skupno upravo, ker to utegne okrepiti dobre in prijateljske odnose med obema državama. Vsaka druga rešitev — je dejal maršal Tito — bi bila težavna in ne bi bila končna, razen tega pa bi povzročala trenja med obema narodoma.

Titove izjave turskim novinarjem so predstavljale globok izraz želje jugoslovanskih narodov, da pride do sporazuma med obema državama, ker ta sporazum ne predstavlja samo miru v tem delu Evrope, temveč tudi splošno pomiritev v njej.

Ker pa sedanjí položaj o tržaškem vprašanju predstavlja oviro za mirno sodelovanje med evropskimi narodi, predlaga Jugoslavija takšno rešitev tržaškega vprašanja, da bi zadovoljila želje obeh držav in obenem ustvarila pogoje za krepitev sodelovanja med obema sosedoma.

Jugoslavija je že predložila pogoje tega sodelovanja, ki so v kratkem na-

slednji: ohranitev tržaškega ozemlja in skupna uprava. V tem smislu bi se lahko uresničila težnja razumevanja in prijateljskega sodelovanja med dvema državama, ki bosta morali vedno živeti skupno.

Takšna rešitev bi odgovarjala tudi interesom večine tržaškega prebivalstva, ker bi s tem občutila zaščito svojih interesov. Tuje sile se ne bi mogle vmešavati v tržaško vprašanje, če bi bilo sporazumno rešeno med Italijo in Jugoslavijo. Tako bi tržaško prebivalstvo doseglo mir in posredovalo med obema državama na kulturnem in gospodarskem področju.

Seveda je za takšno rešitev potrebno razumevanje in dobra volja narodov obeh držav, kar pa današnji italijanski voditelji nečesto razumeti. Z vsemi silami poskušajo pri zapadnih velesilah blatiti Jugoslavijo in izkoriščati Atlantski pakt kot odskočno desko italijanskega imperializma proti Balkanu. Lahko trdimo, da gre De Gasperijska vlada po stopinjah Mussolinijeve politike in da ni prav nič spremenila svojih odnosov proti Jugoslaviji, ki se je otrsela izkoriščevalskih kapitalistov in tujih okupatorjev.

Dokler se italijanski vladni krogi ne bodo odrekli težnji po obnovi stare fašistične imperialistične politike, ne bo mogoč noben sporazum o tržaškem vprašanju z Jugoslavijo. V tem smislu bi morali delovati tudi zapadni politiki, ki dobro poznajo težnje De Gasperijske, kakor so poznali pred tem Mussolinijeve namerne in drugih liberalnih italijanskih politikov.

Predvsem pa naj si De Gasperi zapomni to, da ne bo mogel nikoli več raznarodovati primorskega ljudstva in ga pošiljati v konfinacijo — kakor je to delal Mussolini — ker to ljudstvo zdaj živi v svoji svobodni domovini. Tržaško ljudstvo obeh narodnosti pa upa, da bo prišlo do sporazuma med obema državama in da bo postalo posrednik med Balkanom in zapadnim svetom, obenem pa posrednik miru, od katerega bo imelo koristi vso človeštvo.

Čuenlaj v Moskvi

Ne moremo mimo kitajsko-sovjetske konference, ki se trenutno vodi v Moskvi. Kitajski zunanji minister Čuenlaj bo na vsak način predložil Moskvi težki položaj Kitajske, ki se mora boriti na Koreji proti Združenim narodom, a nima pri tem nobenega jamstva, da bi Kitajska izšla iz te vojne kot zmagovalca. Zahteval bo predvsem vojaško pomoč in podporo pri pogajanjih za premirje na Koreji.

Kitajska namreč nima drugega izhoda kakor pomiriti se z Združenimi narodi ali pa zabresti z njimi v dolgotrajno vojno, katere izid bi bil dvomljiv.

Čuenlaj bo ostal v Moskvi še nekaj tednov in verjetno bodo v Kremlju porodili novo metodo za zaslužnjevanje Daljnega vzhoda.

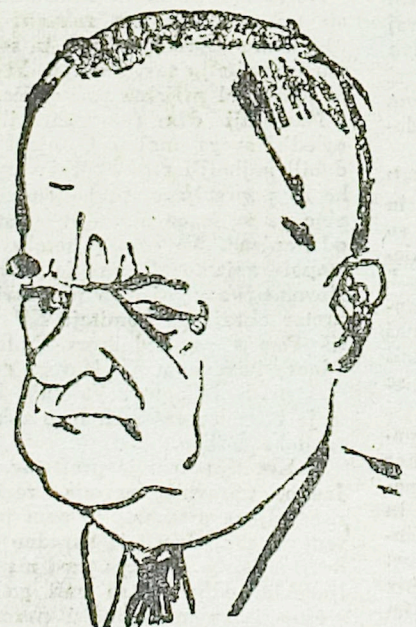
Račun brez krčmarja

General Petitti Američanu in Angležu: »Signori, dajte mi poveljstvo nad temi tremi, pa bo rešena rimska kultura.«

Nemški socialisti po Schumacherjevi smrti

stranko, z liberalci. Sam Ollenhauer, podpredsednik socialdemokratske stranke in Schumacherjev verjetni naslednik, pišejo ti listi — pa je miren, prilagodljiv človek, ki nima ničesar tistega nepomirljivega ter strastnega, ki je odlikovalo umr-

Dr. Kurt Schumacher
Jega vodijo nemški socialisti. Ti listi vidijo že bližnje sodelovanje med krščanskimi demokrati ter socialisti, ki naj bi se zlasti skovalo

za bližnje volitve v l. 1953, na katere so marsikje na Zapadu gledali s precejšnjo skrbjo. Kajti ves zadnji porast nemških socialistov je kazal na verjetnost socialistične zmage pri teh volitvah. To bi pomenilo nove težave z Zapadno Nemčijo, ki naj bi odigrala vlogo v zapadnih obrambnih načrtih. Znanost pa je, da je Schumacher odklanjal vse te možnosti ter je imel čisto svojstvene poglede glede nemškega vprašanja, ki pa so bili v nasprotju z načrti zapadnih velesil.

Danes je še težko reči, ali se bodo želje nekaterih krogov na Zapadu, ki jih lahko bomo v delu zapadnega časopisja, uresničile. Zdi se pa, da je Schumacher tako globoko prečel nemško ledino, da ni mogel, da bi ostalo njegovo delo brez sledov in da bi on sam ostal brez dostojnih naslednikov. Schumacher je s svojo energijo, s svojo voljo in s svojo izobčenostjo vplival na nemški socialni demokratijski čisto nov izraz, ki jo dela precej različno od drugih evropskih socialdemokratskih strank, ki jim je glavni cilj, kako bi si priborile nekaj stolčkov v vladah, ki so v rokah nasprotnikov delavskega razreda. Klub pričakovanju pred petimi leti, da se bodo socialisti znašli na isti platformi z demokristjani, ter da bodo sestavili skupno vlado, je Schumacher ostal v opoziciji ter vodil ostro borbo proti vladi tako na področju

Meseca julija je obiskala Jugoslavijo grška parlamentarna delegacija. To so bili prvi uradni predstavniki Grčije, ki so po vojni obiskali Jugoslavijo. Zadnje dni pa se mudi v Grčiji delegacija jugoslovanske ljudske skupščine, ki jo vodi Moša Pijade. Oba obiska imata za cilj zblizanje jugoslovanskega in grškega ljudstva. To zblizanje temelji na skupnih koristih, ki vežejo ti dve državi, pa tudi ne potrebi, da se skupno branita pred nevarnostjo. Jugoslovanski narod so si vedno prizadevali ustvariti pot k medsebojnemu sodelovanju balkanskih narodov. Kajti edino tako bo mogoče odpraviti vsak poskus razdora med njimi. Zato ima obisk jugoslovanske delegacije v Grčiji namen, da v osebnih stikih z grškimi predstavniki še potrdi in pospeši ta razvoj odnosov med obema državama. Obisk jugoslovanske delegacije je glavni predmet pisanja grškega tiska, ki objavlja obširna poročila o bivanju jugoslovanskih predstavnikov v Grčiji. Med drugim poudarja grški tisk besede člana delegacije, ministra Svetozarja Vukmanovića, da se bodo jugoslovanski in grški narodi v primeru potrebe skupno borili proti napadalcem in da je zato potrebno sodelovanje na gospodarskem in ostalih področjih.

Poglejmo nekaj najznačilnejših citatov atenskega tiska. »Grško ljudstvo sprejema z radostjo jugoslovansko parlamentarno delegacijo, na čelu katere je izredna borbeno osebnost,« piše na svoji prvi strani list »Prodeftikos Filolefteros« ter nadaljuje: »Jugoslovanski gostje se bodo lahko osebno prepričali, da grško ljudstvo ljubi Jugoslavijo, ki zavzema danes

zelo važen položaj v sodobnem svetu s tem, da preučuje nove metode politične in družbene ureditve, ki bodo verjetno močan činitelj v bodoči preobrazbi sveta. Razen tega je Jugoslavija činitelj miru v tem nemirnem delu Evrope in potrebuje, kakor Grčija mir, svobodo in sodelovanje. Jugoslovanski obisk pomeni, da je sedaj mir na Balkanu še bolj trden.« Največji dnevnik »Atinaiki« poudarja s svoje strani, da je prihod jugoslovanske delegacije v Atene izboljšal odnose med obema državama in še bolj približal Jugoslavijo in Grčijo. Tudi drugi grški listi poudarjajo, da grško-jugoslovansko prijateljstvo služi miru v korist neodvisnosti obeh držav.

Dosedanje zblizanje med Jugoslavijo in Grčijo daje upanje, da se bodo odnosi med obema državama še poglobili in da bodo zadovoljivo rešena tudi tista vprašanja, ki v tako kratkem času oživljanja odnosov niso mogla biti rešena. Razlogi za doseg tega cilja so povsem jasni. Tako sodelovanje je trn v peti sovjetskim imperialistom, kakor tudi nekaterim krogom v sosedni republiki, ki jim ni všeč močna Jugoslavija.

Jugoslavija danes utrjuje svoje vezi s Turčijo in Grčijo in jih bo še dalje utrjevala. To pa le zato, da ne bo Balkan postal žrtev tujih osvajalcev, kakor je bilo to vedno v zgodovini.

ŠIRITE

»Slovenski Jadran«

MOSKVA PROTI ENOTNI NEMČIJI

Najvažnejši politični dogodek preteklega tedna je bil odgovor Sovjetske zveze na noto zapadnih sil glede mirovne pogodbe z Nemčijo.

Sovjetska nota predlaga v svojem odgovoru, naj bi se štiri velike sile sestale na konferenco v bližnji bodočnosti, in sicer že v oktobru. Moskva je predložila tudi dnevni red te konference, na kateri bi razpravljali o pripravi mirovne pogodbe z Nemčijo, o ustanovitvi vsenemske vlade, o izvedbi svobodnih volitev v vsej Nemčiji in o ustanovitvi komisije, ki bi proučila možnost izvedbe teh volitev. Obenem predlaga Kremelj, da bi se na tej konferenci sporazumeli o datumu umika zasedbenih sil iz Nemčije. Seveda Moskva ni pozabila v svojem odgovoru napisati zapadnih velesil, češ da so

kršile potsdamski sporazum, ker so sklenile z Zapadno Nemčijo splošno pogodbo in da so pritegnile bonnsko vlado v Atlantski pakt. Moskva poudarja, da so zapadne velesile imele s temi sporazumi namen razdrojiti Nemčijo in onemogočiti sklenitev mirovne pogodbe s to najvažnejšo evropsko državo.

Zanimivo je, da sedaj Sovjetska zveza predlaga, naj bi komisijo, ki bi proučila možnosti vsenemskih volitev, sestavljali zastopniki Vzhodne in Zapadne Nemčije in ne predstavniki štirih velesil.

Zapadne velesile niso še odgovorile na sovjetsko noto, temveč jo sedaj skrbno proučujejo. Verjetno je, da se bodo predstavniki vseh treh zapadnih vlad v kratkem sestali in proučili skupni odgovor, ki ga bodo poslali Kremlju. Toda kljub temu so zapadni listi in tudi dobro obveščeni politični krogi komentirali sovjetski odgovor ter poudarjajo, da ta predstavlja nov poskus razbijanja pogodbe o evropski vojski in onemogoča ratifikacijo bonnskih sporazumov. Na splošno menijo v zapadnih prestolnicah, da je malo znakov, da bi sovjetska vlada želela približati se zahodnemu stališču, ker je v svojem dnevnem redu za konferenco štirih glavne točke navedla šele na zadnjem mestu.

V Londonu poudarjajo, da sovjetska nota nudi malo upanja za rešitev nemškega vprašanja, predvsem zaradi tega, ker Rusi predlagajo, naj bi najprej razpravljali o mirovni pogodbi z Nemčijo in o ustanovitvi vsenemske vlade in šele potem o vprašanju vnenemskih volitev, kar je v nasprotju s stališčem zahodnih velesil. V Ameriki pa niso hoteli note komentirati, dokler se ne bodo posvetovali s Francijo in Anglijo. Istega mnenja kot v Londonu, so tudi v Parizu. Francoski listi omenjajo, da je sovjetska nota spretno sestavljena propagandna spletko, toda kljub temu menijo, da se ne bi smelo zavrniti moskovskega predloga o sklicanju konference štirih. Predvsem pa poudarjajo dejstvo, da Moskvi ni nič več do obnove nemške enotnosti, ampak da želi s svojo noto doseči popolnoma drugačne cilje, in sicer razbiti zapadni blok, katerega važen član bi postala Nemčija.

S tem se prepada med Zapadom in Vzhodom še bolj veča — menijo na zapadu — toda dokončno stališče bomo zvedeli šele, ko bodo zapadne velesile poslale Moskvi svoj odgovor.

Italijanski šovinisti opravičujejo vdor na Mangart

Italijanska šovinistična lista »Messaggero Veneto« in »Le Ultime Notizie« sta skušala izgovarjati provokatorski vdor italijanskih oboroženih vojakov na jugoslovansko ozemlje, na vrh Mangarta. Oba lista sta trdila, da italijanski vojaki niso šli po jugoslovanskem ozemlju in da je vrh Mangarta na italijanski strani. Znano je, da gre meja prav po grebenu vrha Mangarta in da so morali italijanski vojaki nujno prečkati italijansko-jugoslovansko mejo. Italijanska lista sicer trdila, da so italijanski vojaki plesali po neki »kolonijalni smeri« samo, da jim ni bilo treba stopiti na jugoslovansko tla. Planincem, ki so bili že večkrat na Mangartu pa je znano, da so morali italijanski vojaki pri sestopu, nujno iti po jugoslovanskem ozemlju.

V nedeljo bodo v tržaški ladjedelnici S. Marka izročili prometu 18.000 tonsko petrolejsko ladjo. Ladja, ki nosi ime »Andromeda« je največja petrolejska dosedaj zgrajena v tržaških ladjedelnicih.

Z Goriške v Italijo

Italijanska vlada je s posebnim zakonom, ki je objavljen v italijanskem uradnem listu, zvišala letno denarno podporo za finančno leto 1951-52 raznarodovalni ustanovi denarno podporo za finančno leto 1951-52 raznarodovalni ustanovi »Italia Redenta« od 24.000 na 120.000.000 lir letno. Ustanova »Italia Redenta« je bila ustanovljena za časa fašistične Italije in ji je bila poverjena naloga, da v otroških vrtcih, ki jih je nadzorovala in vodila po vsem Slovenskem Primorju in v Istri, raznaroduje slovenske in hrvaške otroke. Zdaj rimska vlada izkorišča to ustanovo za raznarodovanje slovenskih otrok v Slovenski Benečiji in na Goriškem, kjer ima v vseh vseh državne otroške vrtce v slovenskih krajih. Zvišanje državne denarne podpore tej raznarodovalni ustanovi pomeni, da hočejo italijanski šovinisti zaostriiti raznarodovanje slovenskih otrok v Italiji; kjer postopoma zapirajo občinske slovenske otroške vrtce.

Ko smo pred mesecem dni imeli borci iz Čezarjev in Pobegov sestanek, združen z volitvami v novi odbor ZB, smo se po nasvetu tovariša Valentia Fabija, ki smo ga vsi tudi soglasno izvolili za predsednika, odločili, da napravimo daljši skupinski izlet skozi Notranjsko, Suho Krajino, preko Gorjancev v Novo mesto, nato pa preko Ljubljane proti domu.

Vsi smo z velikim veseljem odobrili ta načrt in začeli resno delati za njegovo uresničitev. In tako je v nedeljo zjutraj ob 3. uri privozil avtobus iz Kopra; vanj se je takoj »vkrcalo« 43 srenikov. S pesmijo »Hej, brigade« in v veselem razpoloženju smo odbrzeli proti bloku Rižane. Naše vozilo se je polagoma vzpenjalo po nevarnih serpentinah proti Črnuemu Kalu, skozi Herpelje in Divačo, in ko smo se peljali proti Senožečam, se je že začelo daniti. Kar hitro smo prispeli v Postojno, od tod pa je vodila naša pot skozi Unec in Rakek proti Cerknici. Vreme se je poslabšalo, začelo je močno deževati, kar nam seveda ni bilo pogodu. Izstopili smo v Cerknici, se v neki restavraciji malo okrepčali, da smo laže nadaljevali našo dolgo pot. Peljali smo se mimo Blok, Nove vasi, skozi Sodražico v Ribnico, kjer smo si ogledali vse znamenitosti in kraje znane iz NOB. Z nami so bili tudi godci s svojimi instrumenti, ki so nam prijetno krajsali čas. V Ribnici so nam takoj zaigrali in okrog nas je bilo kmalu mnogo hvalečnih poslušalcev.

Da se ne bi preveč zamudili, smo odbrzeli z našim avtobusom v Kočevje. Mnogo naših tovarišev je sodelovalo v NOB prav v teh krajih. Zato je razumljivo, da smo se z njimi vred vsi zanimali, kako neki zdaj tod poteka življenje. Godci so nam spet

petrolejske ladje, ki naj bi jo gradili v ladjedelnici S. Marka v Trstu. Pogajanja dobro napredujejo in se bodo verjetno zaključila že prihodnji teden.

Pretedni teden je obiskalo Trst pet ameriških senatorjev, ki so proučevali položaj beguncev in aborišč na anglo-ameriškem področju Tržaškega ozemlja. Ameriški senatorji so bili gostje komandanta ameriških čet v Trstu.

Zavezniška vojaška uprava ni še izdala dovoljenja za uvoz jugoslo-

vanskega blaga, ki so ga tržaški trgovci kupili na Tržaškem velesejmu. Gre za 104 milijone lir skupne vrednosti. Predstavniki jugoslovanske delegacije v Trstu je že večkrat posredoval pri Zavezniški vojaški upravi za tozadnja dovoljenja, kjer se izgovarjajo, da oni niso več odločujoč faktor za izdajanje uvoznih in izvoznih dovoljenj, ker je vse to prešlo po sklopih londonske konference v roke italijanskih funkcionarjev iz Rima. Pred otvoritvijo velesejma je ZVU zagotovila jugoslovanskim predstavnikom, da bo ona izdala uvozna dovoljenja za določeno količino jugoslovanskega blaga italijanskega trgovinskega sporazuma. Kakor se vidi, so anglo-amerikanci izročili zadevo italijanskim komisarjem, ki namenoma sabotirajo izdajanje uvoznih dovoljenj; za blago iz Jugoslavije, da zavirajo trgovino med Jugoslavijo in Trstom.

POSTOJNSKEGA

V SELŠČU IMAJO FRONTNI KOTICEK

VOOF v Selšču (OLO Postojna) se je dolgo trudil, da je dobil toliko denarja z raznimi prireditvami, da si je uredil sobo v hiši Ivana Strgulca št. 6, ki jo je on v ta namen odstopil. Zdaj pa, ko je frontni kotiček že urejen — to je edini prostor v vasi, kjer se člani OF sestajajo in koder imajo razne prireditve — pa hoče Strgulc sitnariti in ukazovati VOOF, kaj lahko in česa ne sme delati v tej sobi.

Menda bo treba Strgulca res podučiti, kaj je njegova dolžnost nam OF.

MLADINCI IN MLADINKE TABORIJO

Okrajni komite LMS v Postojni je priredil taborjenje v Ilirski Bistrici za voditelje mladinskih aktivov v raznih krajih. Istočasno imajo seminar, na katerem se usposablja za delo v aktivih, ter se uče stvari, ki jih bodo uporabljali pri delu, ko se vrnejo domov. Vseh je okrog štirideset.

Sotore so postavili nad športnim igriščem, kjer je zelo prijetno. Pri študiju jim pomaga poveljstvo garnizona JLA v Ilirski Bistrici.

KAJ JE Z JAMSKIM MUZEJEM V POSTOJNI

Že dolgo časa vemo, da imamo v Postojnski jami muzej, ki ga upravlja poseben institut, vendar se vprašujemo čemu ni na ogled vsem obiskovalcem jame, kajti tako bi vsak posetnik dobil mnogo več vpogleda v Kras in njegove znamenito-

Za slovo Stegujevi mami

Stegu Elizabeta je bila rojena pred šestdesetimi leti v Velikem Ubelskem, ki leži v postojnskem okraju. Njeni starši so bili siromašni kmetje. V mladosti je služila in že tedaj občutila težke socialne razmere. In ko se je poročila, je z možem živela skromno življenje, ki ga je spremljalo nenehno delo. Po letih trdega dela sta z možem toliko prihranila, da sta si kupila majhno hišico.

Med vojno je Stegujeva mama delala za osvobodilno gibanje; za partizane je zbirala hrano in najbolj potrebne stvari. Leta 1943 pa je postal njen dom, četudi je bila v Postojni močna sovražna postojanka, javka ilegalcev, ki so iz Ljubljane prihajali na osvobodeno ozemlje. Sama jih je spremljala do najbližjih kurirskih postojank. V septembru 1944 jo je težko prizadela smrt hčerke Zofke, ki pa jo v njenem delu za stvar narodne osvoboditve ni omajala. Tudi po vojni je prišla za delo z nič manjšo navdušenostjo.

Ob smrti zapušta moža ter sinova Albina in Janka, ki bodo z delom nadaljevali tisto, kar je ona začela.

ALI JE PRAV?

Vodstvo aerokluba v Postojni je tako nemarno, da je pustilo od zadnjega tečaja, ki se je zaključil pred mesecem dni, viseti zastavo na drogu hangarja pri Rakitniku. Bila je izpostavljena vsem vremenskim neprilicam.

Imejmo več spoštovanja do naše zastave!

Od Triglava

Proslava petdesete obletnice gasilstva v Slavini

V nedeljo pred prvim gasilskim festivalom v Ljubljani, je vas Slavina pri Prestranku slavnostno proslavila 50. letnico ustanovitve gasilskega društva.

Priprave za to slavnost so vsačani izvedli zelo skrbno. Mlaj z zastavami, tribuna za častne goste in prostor za ples so pričali, da so naši ljudje ponosni na svojo gasilsko preteklost. Slavnost se je začela z mihozdom gasilcev ob spremljavi godbe gasilskega društva iz Postojne. Nato je član društva opisal potek društvenega delovanja od ustanovitve organizacije do danes. Zvrstili so se nato še govori predstavnikov gasilstva iz Postojne in Ljubljane. Ob tej priliki so prejeli odlikovanja najzaslužnejši gasilci, med katerimi je bil tudi soustanovitelj gasilskega društva v Slavini 83 letni Dekleva Franc, ki je bil zaradi svoje izredne agilnosti in organizacijske sposobnosti več desetletij duša gasilstva in vsega naprednega dela v vasi. Izročili so mu zlato medaljo in diplomu. V zahvalo je obljubil, da bo tudi s svojimi osmimi križi še vedno rad pomagal gasilstvu.

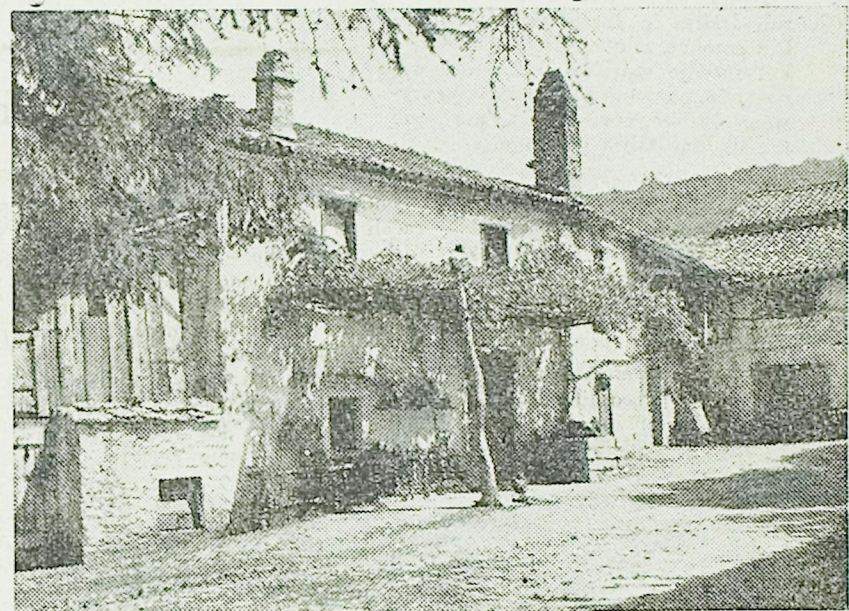
Priznanje in odlikovanje za svoje poštrevno delo pri gasilski orga-

nizaciji so prejeli še: Fičur Anton, Zele Jože, Kalister Anton in Boštjančič Franc.

Končno pa so poživile prazničnosti tega dne še pesmi domačega pevskega zbora.

Gasilsko slavlje se je proti večeru spremenilo v ljudsko rajanje na prijaznem Francovem vrtu. Ob dobri postrežbi okusnih jedi in dobrega vina so starejši gasilci razpravljali o zaslugah, ki jih je naredilo doslej gasilsko društvo. Pogasili in omejili so nešteto gozdnih in drugih požarov, obenem pa so se udeleževali tudi na kulturnem področju. Seveda bi to natančneje vedel povedati kronist, kar bo ob priliki tudi storil. Društvo pa ima žal še premalo zavodnih članov, ki ne znajo ceniti tako pomembne ljudske organizacije, ki skrbi predvsem za varnost ljudskega imetja in je čuvár naših domov. Opaža se, da ima gasilstvo v Slavini lepo tradicijo, ki ni prenehala z delovanjem niti v najtežjih dneh fašističnega terorja, niti ne med NOB. Naprednejši in idealnejši smisel pa je dobilo po osvoboditvi, ko se je vključilo v društvo večje število mladincev in mladink, ki bodo preuredili gasilstvo v duhu novega časa.

T. I.

Prelože pri Lokvi na Krasu

PO PARTIZANSKIH POTEH

Poletni izlet Zveze borcev iz Čezarjev-Pobegov

zaigrali nekaj lepih valčkov in koračnic. Blizu spomenika komandantu XIV. divizije tov. Bračiču, ki je padel na tem kraju, smo se tudi fotografirali, da bi imeli spomin z našega izleta.

Ko smo se odpeljali iz Kočevja v Suho Krajino, nas je v avtobusu prijeto zavalovilo tov. Željko z različnimi smešnicami, dovtipi in hudomušnimi pripombami, tako da smo se vsi od srea nasmejali. Pot, po kateri smo se vozili, smo si z zanimanjem ogledovali, saj so se tu večkrat odigravali srditi boji in napadi na sovražne postojanke. Pred Žužemberkom se nam je odprl veličasten razgled na dolino Krke in na trg sam, ki je največ trpel v pretekli vojni.

Lahko bi rekli, da smo kar poskakali iz avtobusa in se pričeli vzpenjati po strmim bregu na vrh, kjer so razvaline cerkve in bližnjih poslopij, preretane od partizanskih krogel, mitraljezov in topov. Tu je bila namreč zelo močno utrjena postojanka belogardističnih tol, ki pa je slednjič le morala kloniti pred močnimi partizanskimi oddelki, s tem pa je za vedno započela svoje izdajalsko in zločinsko delo. Ob pogledu na to zidovje smo se spominjali težkih bojev, ko so mnogi naši borci kar po strehi tega gradu zasledovali in streljali na sovražnika.

Tu naj še omenim, da je ta srditi boj opazoval na svoje oči tudi angleški major Johns, ki je ves navdušen vzkliznil: »Če bi naši Angličani imeli tako pogumne in neustra-

šene borce, bi bili najmočnejši na svetu!« Ta major je bil namreč precej časa član angleške vojske misije pri Glavnem štabu NOV Slovenije.

Hinje, Žužemberk in mnoge druge vasi, ki so bile skoraj popolnoma požgane in razdejane, so zdaj že docela obnovljene. Spominjam se, da je bilo mnogo hiš v prejšnjih letih kritih s slamo, danes pa so skoraj vse pokrite z opeko. Ljudje v teh krajih ne počivajo; zavijali so si rokave in s svojim nenehnim delom dokazujejo, da znajo ceniti pridobitve NOB.

Popoldne ob enih smo se odpeljali na Dvor, nato pa preko Soteske in Podturna v Dolenjske toplice. Tu so imeli velike priprave za proslavo desete obletnice partizanskih brigad, tako da je bila cesta, ki vodi v Toplice, precej razdejana in se je naš avtobus le z veliko težavo prerinil do toplitskega mesta. Ustavili smo se v hotelu in se malo pokrepčali.

Slednjič smo le odrinili mimo posejanih njiv proti Novemu mestu, ker pa smo ob cesti v vasi Potok zapazili veselico, smo se takoj ustavili in se zabavali z domačini in domačinkami. Tudi naš harmonikar je spet potegnil svoj meh. Bil je tako dobre volje, da se je domaćin s svojim mehom rajši umaknil.

Šele pozen mrak nas je spravil na pot proti Novemu mestu. Tu nas je sprejel član okrajnega komiteja KP tov. Rajko Cerjavec in nam v naše

zadovoljstvo povedal, da so prenočišča že pripravljena v šmihelskem dijaškem domu. Vendar nam tudi precejšnja utrujenost ni branila, da bi se prijaznemu povabilu tov. Rajka takoj ne odzvali. S harmoniko na čelu smo krenili v moderno urejeno restavracijo pri reki Krki. Sele po prijetni zabavi smo šli spat.

Ne morem pa mimo tega, da bi se ob tej priložnosti ne zahvalil lepo upravniku dijaškega doma in šolskemu upravitelju tov. Jurčecu, ki nam je preskrbel prijetna prenočišča.

Naslednji dan smo porabili za ogled Novega mesta. O njem smo dobili najboljši vtis. Skoraj vse stavbe so popravljene, prebeljene, ruševine pa so, razen majhnih izjem, vse odstranjene. Ko smo v hotelu »Metropole« zajtrkovali, nas je v imenu Novomeščanov prisrčno pozdravil sekretar okrajnega komiteja KP tovariš Pire s predsednikom ljudskega odbora in članom ZB Novega mesta. Naš predsednik tov. Valetič Fabij se je v imenu nas vseh lepo zahvalil za dobrodošlico.

V Kapitlju nam je prof. tov. Jare Janko, upravnik muzeja, razkazal razstavljene predmete in nam pripovedoval zanimivosti iz narodne osvobodilne borbe. Na trgu pred mestnim ljudskim odborom so naši godci s svojim igranjem vzbudili pozornost Novomeščanov, ki so nas navdušeno pozdravljali. Vrstili so se spet pozdravni govori tovarišev iz Novega mesta. Ko smo stopili v avtobus, je stopila k nam vdova padlega železni-

čarja — aktivista tovariša Pungerčarja, ki nas je v imenu AFŽ in vdov padlih partizanov prisrčno pozdravila in voščila prijetno odhodnico. Povem naj tudi to, da so nas predstavniki množičnih organizacij vabili, naj ostanemo nekaj časa pri njih. Vendar nam to ni bilo mogoče. Tudi mi smo jih povabili, naj nas čimprej obiščejo in upamo, da se bodo vabili tudi odzvali. Nikdar ne bomo pozabili prisrčnega sprejema v Novem mestu. Zato se še enkrat zahvaljujemo vodstvu ZB-Mestnemu ljudskemu odboru in okrajnemu komiteju KP v Novem mestu.

V prijetnem razpoloženju smo se odpeljali proti Ljubljani. Ko smo se peljali skozi Mirno peč, Trebnje in druge kraje, se je marsikdo od nas spomnil borb, ki jih je tukaj doživljal.

Zelo nas je zanimalo pripovedovanje borcev tov. Bordona Maria iz Čezarjev, ki nam je do podrobnosti opisoval doživljaja iz teh krajev. V Ljubljani smo ostali samo eno aro in pol, potem pa smo odšli z avtobusom skozi Vrhniko, Planino v Postojno in dalje proti Senožečam. Tu so na željo bolnikov iz okrevališča naši godci spet odigrali nekaj poskočnih pesmi. Za trenutek smo se ustavili tudi v Divači in se šele zvečer ob desetih vsi srečni in zadovoljni vrnili pred zadržni dom v Čezarjih-Pobegih.

Tega lepo uspelega izleta ne bomo nikoli pozabili in nam bo ostal v trajnem spominu. Vse ostale organizacije ZB našega okraja naj sledijo našemu zgledu in čimprej obiščejo partizanske kraje po Sloveniji, da se tako tesneje povežejo z organizacijami ZB in s tem prispevajo k čim prejšnji združitvi z našo republiko Slovenijo. D. K.

Invadi na oddihu

V invalidskem okrevanju Dolenjske toplice pri Novem mestu letuje tudi večje število borcev - invalidov iz cone A STO. Sporočajo nam, da se na odmoru dobro počutijo in da so zadovoljni z oskrbo. Med njimi se nahaja tudi 100% invalid Krmac Karel iz Centurje, ki mu niti visoka invalidnost ne brani, da bi se z ostalimi ne kopal v zdravilnih kopelih. Res, da voda vse precej izčrpa, vendar vse nadoknadi izdatna hrana v petih dnevni obrokih.

Pa tudi za razvedrilo je preskrbena uprava kopališča. Vsem bodo ostali v spominu nepozabni trenutki, ki so jih in jih še bodo preživeli v okrevanju. Želimo jim, da se vrnejo s samimi lepimi spomini.

Babič

OBNOVLJENA BOLNIŠNICA ZA KOSTNO TUBERKULOZO

Bolnišnica za pljučno tuberkulozo v Ankaranu je v zadnjem času dobila soroden objekt v Valdoltri. Naša ljudska oblast, ki posveča posebno pozornost zdravju prebivalstva, je omogočila obnovo paviljona za kostno jetiko v tem prijaznem kraju slovenske morske obale. Kljub temu, da je opremljanje in ureditev takih objektov precej draga zadeva, saj smo pri tem še vedno vezani na tužino, je paviljon že toliko urejen, da je lahko sprejel prve bolnike. Na razpolago je za zdaj 116 postelj z vso opremo. Vodstvo bolnišnice je začasno sprejel šef ortopedske klinike v Ljubljani dr. Bogdan Breclj. Stroški za to ustanovo znašajo do sedaj okrog 25 milijonov dinarjev.

VANGANEL

Te dni so pri Vanganelu nad potokom, ki teče po tej dolini, obnovili most, ki veže Vanganel s Sv. Ubaldom.

To jesen bodo začeli tudi z regulacijo te reke od Vanganela pa do izliva v Koprski zaliv. Regulacija te reke bo velikega pomena za vse posestranke v tej dolini, kajti ob vsakem majhnem deževju je bil velik del doline poplavljen. Ko bodo začeli delati bi bilo hvale vredno, če bi tudi kmetje iz teh krajev pomagali z udarniškim delom. S tem bodo prihranili državi gotovo vsoto denarja in bo tudi delo prej končano, tako da jim ne bo več voda delala škoda.

Izpred koprškega sodišča

Tihotapci prejeli zaslužen kazen

Prebivalstvo Kopra je zadnje čase z zanimanjem spremljalo razpravo proti skupini 14 tihotapcev, ki so na nedovoljen način izvažali čez demarkacijsko črto blago visoke vrednosti in omogočali beg nekaterim osebam. Obtožnica navaja imena oseb, ki so po večini ribiči.

V ponedeljek 24. t. m., ko je bila razglašena obsodba, je občinstvo do zadnjega kotička napolnilo sodno dvorano.

Vsi obtoženci popolnoma priznavajo svojo krivdo. Sodišče je izreklo naslednjo obsodbo: Toto Giorgio je bil obsojen na 2 leti in 6 mesecev zapora zaradi prikrivanja bega čez mejo, Minca Pietro na 2 leti in 2 meseca, Monaro Mario na 1 leto in 2 meseca, Toto Pietro, Sandrin Anton in Apollonio Bruno na 5 mesecev. Gonjaci Ivana je bila kaznovana na 1 leto zapora in 20.000 dinarjev kazni, Parovel Peter je dobil eno leto zapora in 10.000 dinarjev kazni, Steffe Libero je bil obsojen na 7 mesecev zapora, Pizzarello Libero na 1 leto zapora in 50.000 dinarjev globe, Burlini Nikolaj na 8 mesecev in Steffe Alma na 6 mesecev zapora.

CENTUR

Po krajšem premoru so člani Fronte iz Centurje ponovno začeli z udarniškim delom za dograditev vaškega vodovoda. Velik rezervoar, ki bo hranil toliko vode, da bo za vaše potrebe dovolj tudi ob veliki suši, so že v začetku tega poletja končali. Računali so, da jim bo voda po ceveh že to poletje pritekla v vas, ker pa je bilo treba še en milijon dinarjev za nabavo cevi so delo začasno ustavili. Toda Centurci so se kmalu znašli. Z udarniškim delom izkopavajo te dni cevi starega koprškega vodovoda. Na ta način bodo prihranili državi skoraj en milijon dinarjev in tudi voda jim bo prej pritekla v vas.

BABIČI

Kakor drugod je tudi v Babičih voda razdejala njivske ceste. Frontovci iz Babičev jih sedaj z udarniškim delom popravljajo. Vsak torek in petek v tednu se zberejo vaščani in gredo s krampi tja, kjer je najnujnejše.

MAREZIGE

Prejšnjo nedeljo je bil v Marezigah plenem Zveze antifašistične mladine Marezige. Člani vaških odborov Mladine so si na tem plenumu izvolili občinski odbor. Sklenili so, da se more nov odbor v najkrajšem času sestati in sestavi program dela. Tako bo ta odbor pomagal pri nadaljnji krepitvi in razširitvi mladinskih zvez na vasi. Prvenstveno pa je treba, da se nov odbor čim prej sestane, si izvoli predsednika in ostale funkcionarje, tako da bo vsak imel svojo nalogo in začel delati na vasi.

Tudi člani Fronte v Marezigah so začeli z veliko vnamo popravljati vaške in njivske ceste, ki jih je zadnje deževje močno razdejalo. Samo v enem dnevu je bilo kar 64 frontovcev na udarniškem delu. Tudi po tem so še trikrat delali. Na delu je bilo vedno od 30 do 40 frontovcev.

Ni pa lepo, da se kdo temu delu izmika, medtem ko večina Mareziganov s tako vnamo dela. Često se pritožujejo vaščani zoper Venca Sabadina (kovač) in Cvetka Plahuto, ki nista sploh še bila na delu.

Direktorska linija

Nadaljevanje z 2. strani
zultiranja kogarkoli, je naenkrat odpustil 30 delavk. Na odločbi o odpustu je podpisal sebe kot direktorja in še Lestan Ernesto kot predsednika delavskega sveta. Kdo bi zaradi take malenkosti klical neumno žensko, saj bo vseeno veljalo, tako je upravnika hrzkone mislil.

Odločbo o odpustu št. 249/52 MS/PM z dne 31. VIII. 1952 (avgusta) pa je že v prvi polovici avgusta dobila Lovrenčič Zorka iz Dutovelj, dasi je na porodniškem dopustu še do srede septembra.

Medtem, ko so bile odpuščene mnoge pridne in socialno ogrožene

Naši časopisi mnogokrat pišejo o lepota in znamenitostih narave. O Postojnski jami smo že tolikokrat brali, da so tudi tisti, ki je niso še videli o njej dobro poučeni. Prav malo pa je ljudem znanega o Križni jami, ki Postojnsko po naravnih lepota morda celo prekaša, čeprav je še neurejena in niti do dobra raziskana.

Danes vam bom povedal, kako smo jo šolarčki - domačini odkrili na skupnem izletu. Rad bi vas naučil, da si jo sami ogledate.

Ne vem več, v kateri razred sem hodil, vem samo to, da smo se mečili, kam naj gremo na naš šolski izlet. Ta je predlagal Bloške police, oni Radljek, vendar se nikakor nismo mogli zediniti. Po vsestranskem uganjanju se je neka učiteljica naposled spomnila Mrzle jame. Niti učitelj, niti učiteljica nista točno vedela, kje je, še manj pa mi otroci. Oni z Bloške police so sicer pripovedovali, da poznajo stezico, ki vodi do nje. Toda mi smo jo ubrali kar po bližnjici.

Nekega lepega junijskega jutra smo se z nahrbtniki pomikali po poljski poti od Žerovnice proti Stibercu, kjer širle z majhnega griča sive razvaline starega gradu. — Kmalu smo prišli v skrivnostno, nam neznan svet. Objela nas je tišina temnega smrečja in zelenega bukova. Nekje iz globine divje goščave so med vršanjem šoj odmevali udarci sekire. Prav kakor gozd so bile skrivnostne tudi njegove stezice. Kakor pajkove niti so se odcepljale od kolovoza, po katerem smo kolovratili mi s starim učiteljem na čelu. Kdo bi vedel, kam peljejo in kje vse se končajo te gozdne nitke. Pravzaprav smo hodili na slepo. Ura se je pomikala proti poludnevju, učitelj pa se je vedno bolj zaskrbljen oziral okrog in iskal poti iz gozdnega labirinta. Že smo sklenili, da se obrnemo proti domu, ko nam je udaril od nekod val hlad-

S poti v Križno jamo

nega zraka. Učitelj jo je hitro proučeval: »Otroci, jama je v bližini!« Znašli smo se pri veliki skalni steni, pod katero je zijalo globoko črno žrelo. Bili smo prepozni, da bi se podali vanjo, pa tudi svetilk nismo imeli. Vrnili smo se domov, v meni pa je dozoreval sklep, da posvetimo tod v ta skrivnostni rov.

Večkrat sem poskušal srečo, vendar sem stopil v njene rove šele z ekspedicijo »Društva za raziskovanje jame«.

Jama večkrat menja svojo smer. Približno pol kilometra gre proti vzhodu, koder pridemo do prvega podzemnega jezera. Potem se obrne rov skoraj pravokotno na desno. Tu lahko zaidemo v stranski, tako imenovani Kitlov rov, dolg okrog 180 m, ki ima mnogo odcepkov in številna jezera. Eden teh rogov nosi ime Medvedji rov, ker je v njem profesor Dunajske univerze F. Hochstetter leta 1879 našel kosti jam-

skega medveda. V tem rovu je čudovito sezidana Srebrna dvorana, ki zapusti v obiskovalcu nepozabne vtise. Kmalu nato se glavni rov zoži, čedalje bliže nam prihaja močan šum, kajti nedaleč od tod je velik požiralnik jamske reke.

Ko gremo naprej se nam zdi, da smo v kristalnem labirintu. Po suhem ne moremo, zato si moramo s čolnom krčiti pot. Ko smo prevozili že skoraj poldrugi kilometer se začne visoki strop nižati in obstane pol metra nad vodno gladino. Predenjali smo se skozi to nevarno mesto in prišli v velikansko dvorano, koder kraljuje Križna gora. Do konca rova je še sedem jezerc, rov pa zaključuje »Matjaževa jama« — dvorana — ki je najlepši del jame in krona našega pohoda.

Čeprav jama še ni najmoderneje opremljena in razsvetljena, najde ljubitelj narave v njej toliko krasot, da mu ne bo žal, če jo obišče.

Šusteršič.

Ekspedicija v jami l. 1935

Koprčani na zletu „SVOBODE“

Ko smo 22. avgusta izstopili okrog devete ure zjutraj iz vlaka na trboveljski postaji, smo opazili povsod naokrog praznično razpoloženje, čeprav je bil tega dne delavni dan. Bližnja cementna tovarna je bila okrašena z zastavami, delavci pa so bili nenavadno živahni. Delali so s podvojenim tempom. Že na sami postaji smo našli predstavnika trboveljske »Svobode«, ki nam je dal

potrebna navodila ter tudi preskrbel avto, ki nas je v desetih minutah prepeljal pred veliko zgradbo, kjer je bil kongres delavskih prosvetnih društev »Svoboda«. Dvorana je bila nabito polna. V imenu iniciativnega odbora bodoč delavske prosvetne zveze »Svoboda« je podal poročilo ter nakazal smernice za bodoče delo znani borce za pravice delavskega razreda minister Ivan Regent. Diskusija je bila nadvse živa in pestra. Vsak delegat ter gost je imel pred seboj živ opis kulturne ter miselne preobrazbe, ki se javlja kot posledica dejavnosti slovenskega proletariata. Napredna misel prodira iz industrijskih središč vse bolj tudi v podeželje, kjer živijo kmetje. Stara »Svoboda«, ki je širila napredno, revolucionarno misel med proletariatom v Sloveniji že pred vojno (primorski delavci so imeli po prvi svetovni vojni svoj Delavski oder), se zdaj naglo obnavlja ter širi, in bo v kratkem času zajela ves slovenski proletariet.

Kongres je zaključil svoje plodno delo zvečer z izvolitvijo Glavnega odbora prosvetne zveze »Svoboda«. Za predsednika je bil izvoljen Ivan Regent, zaslužni borec za pravice delovnega ljudstva.

Reči moramo, da se je vse najlepše razvijalo. Trboveljski rudarji so poskrbeli, da so vsi delegati ter gostje dobili hrano ter prenočišče. Lahko smo se prepričali, da so trboveljski rudarji odlični organizatorji.

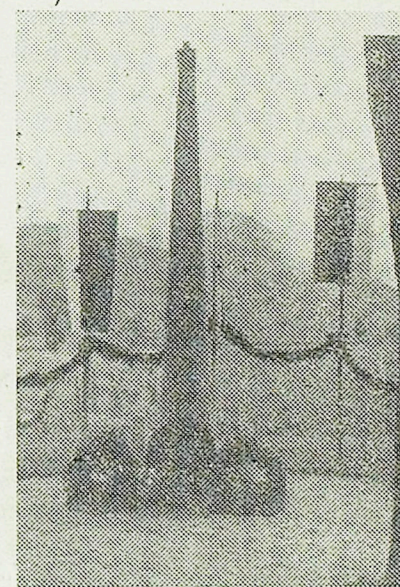
Drugerega dne v nedeljo dopoldne je zlet dosegel svoj višek. Na stadionu se je bilo zbralo kakih 40.000 ljudi. Tu so nastopili združeni pevski zbori ter številne godbe na pihala. Še pred začetkom kulturnega programa je govoril tov. Miha Marinko, predsednik vlade LRS, ki je v svojem govoru obujal spomine na revolucionarne dogodke v rudarskih revirjih našega Zasavja ter nakazoval smernice za delavsko prosvetno delo. Med množico je vladalo odlično razpoloženje. Zlet »Svobode« v Trbovljah predstavlja važen mejnik v razvoju delavske prosvete v Sloveniji.

Po vsem tem, kar smo videli, smo se vrnili domov v odličnem razpoloženju ter z mislijo, da bomo tudi v Istri storili vse, kar je mogoče, da bomo svoje prosvetno delo izboljšali ter izpopolnili po zgledu »Svobode«.

Člani delegacije iz Kopra.

S TOLMINSKEGA

V nedeljo je bil ob številni udeležbi svečano odkrit spomenik dvema tolminskima junakoma narodnoosvobodilne borbe, ki sta padla kot žrtvi podlega italijanskega izdajstva. Italijanske hijene so v službi krvoločne nacistične klike storile še en težak zločin. Z izgovorom, da se hočejo priključiti splošni borbi proti naci-fašizmu, so vojaki italijanske posadke v Tolminu dosegli sestanek

ŽRTVAM ZA SVOBODO

s 6 partizani v samem mestu. Tu so jih zahrbtno obkolili in napadli. Stirim tovarišem je beg uspel, dva — Bruno Moretti in Albin Reje — pa sta tamkaj pustila 24. januarja 1944 svoji mladi življenji. Na mestu, ki ga je tedaj pordečila njuna kri, so jima zdaj odkrili lep spomenik, ki bo še poznim rodovom priča nesebičnega junaštva in žrtev našega ljudstva za svojo svobodo.

Stroške za postavitev spomenika nosita mestni odbor ZB v Tolminu in muzej za Tolminsko, na čigar pobudo so spomenik postavili. Brko

Naročajte in širite
„SLOVENSKI
JADRAN“

IZ ZGODOVINE

SREČKO VILHAR

ISTRSKIH SLOVENCEV

Zgodovina istrskih Slovencev se v marsičem razlikuje od zgodovine ostalih Slovencev. Zapadna ter južna Istra sta od XIV. stoletja dalje v rokah benških okupatorjev. Ta je odslužila zanje neusahljivi vir bogatstva. Bogati Benčani se polastijo celotne plodne zemlje, slovenski prebivalci pa se spremenijo v hlape, ki ne morejo ne živeti ne umreti. Ta ali oni se bo morda vprašali, kako je moglo sploh priti do tega in čemu se niso tukajšnji slovenski ljudje že tedaj z orožjem uprli nasilnemu tuju. No, oboroženi upor ni lahka zadeva in zlasti se tak oboroženi boj delovnega človeka, kaj naj bi mu zagotavljal otipljive uspehe.

Razredni boj ne pozna sentimentalnosti. Kdor je imel v rokah vaje gospodarski in seveda obenem tudi politični oblast, ta je znal s silkejšimi tudi obračunati. Zamislimo si le nekoliko, kaj je bilo v srednjem veku v Italiji in kaj v Istri in tudi v Sloveniji. Moč italijanskih mest ter meščanstva sta naglo rasla. Tedaj se močno okrepili zlasti še Benčanska republika. Na obalah vzhodnega Jadrana sedaj kar mgolgi italijanski emigranti, trgovci ter vojni pustolovci. Največ jih prihaja iz Benetk. Ti imajo v svojih rokah od poznega srednjega veka dalje skoro vso manufakturno proizvodnjo, obrt ter trgovino zapadnih istrskih mest in se za kaj kanala polaste zemljo propadlih istrskih fevdalcev. Slovenski kmet se spremeni v zemljiškega podložnika teh prišlecev. Če bi bilo teh izkoriščevalcev mnogo manj, bi se jim bil slovenski kmet prav gotovo uprl, toda sprito take poplave, je bil oboroženi upor doela nemogoč. Vsaka slovenska vas je imela v Miljah, Koprnu, Izoli ter Piranu vrsto gospodarjev, ki so med seboj kar teknovali, kdo bo iz njih več izmogožal. Gospodarske pozicije te številne gospode je budno čuvala benška vojska. Po razpadu Benške republike leta 1797 je benško vojsko zamenjala avstrijska vojska, ki prav tako budno čuva interese priseljenih benških bogatašev. V dolgi dobi nezasišane nasilja je slovenskemu človeku neštokrat prišlo na um, da bi se uprl z orožjem v rokah, toda skoro v vseh primerih se je prepirčal, da je prešibak, da bi se lotil kakšne širokopotezne akcije. Tako si je najbrže mislil tudi predstavnik

Slovencev Luka Muzec leta 1450, ki je šel na linijo sodelovanja z Benčani, tako je l. 1712 umoval zupan Petrinja iz Krkavc in prav tako tudi okrog leta 1750 sicer uporni Brajniki iz Carljavega veleposredstva pri Lazaretu. Razredni boj slovenskega podložnika si je lahko našel nekakega duka edinole v individualni akciji, ko je iskal v obupu izhoda v razbojništvu. V Istri je ohranjenih še mnogo narodnih pesmi, ki opevajo slavne razbojnike, zaščitnike delovnega ljudstva ter luč za njihove izkoriščevalce. V sredini XVIII. stoletja je italijanski zgodovinar ter ekonomist (obenem tudi visok avstrijski državni funkcionar) De Carli iz Kopra menda med prvimi izrazil takšno mržnjo proti slovenskemu kmetu, ki jo lahko krstimo za pravi soviniščen izliv. Ta bogataš z razvito italijansko nacionalno zavestjo se je očitno bal upora slovenskih delavcev ter kmetov!

Zaradi rastočega izkoriščanja slovenski kmetje bolj in bolj sovražijo priseljeno italijansko zemljiško gospodo in benško državo na splošno. Leta 1783 je koprski podestast potom svojega notarja Lughanina obvestil 35 slovenskih županov iz vasi, ki so spadale pod Koper, da si morajo izvoliti svojega zastopnika (procuratore, munzio e commesso) v osebni koprskega bogataša Pellegrinija. Ko je bil ta izvoljen, je moralo priti vsch 35 županov v Koper, kjer jim je bila v prisotnosti podestasta Morosinija, notarja Lughanina ter Pellegrinija vsiljena prisega, da bodo državi dobavili vse, kar bo ta zahtevala, v obratnem primeru pa naj bi po njih padlo zlo. Slovenski župani so se vrnili domov z upoglednimi timiki, kmetje pa so še nadalje hirali, da bi bili koprski patrijarhi ter benška država siti.

Pozneje je vendarle prišlo do leta

SREČKO VILHAR

1848 ter do zemljiške reforme, ki je vsaj začasno izboljšala položaj slovenskega delovnega ljudstva. Italijanski fevdalci ter patrijarci pa zamenjajo kaj kmalu trgozve, spekulanti ter italijanski advokati, ki si prillašajo zemljo zadolženih slovenskih kmetov. Italijanski veleposrednik piše še nadalje kri slovenskemu kmetu. Med prvimi in drugimi se vname boj, iz katerega kljuje smrtno sovraštvo. V Pomjanu ter Marzagah se niso pozahljani krvavi dogodki iz leta 1897. Tedaj so bile v Pomjanu občinske volitve. Po tedanjem občinskem volilnem zakonu bi morali v pomjanskem občinskem svetu sedeti tudi v Kopru bivaajoči Italijani, ki so imeli v pomjanski občini neke svoje njive ter vinograde. V občinski volilni komisiji je za časa volitev od 14. IX. do 17. IX. sedel tudi znani italijanski iredentist iz Kopra Pio Galbini. To pot je slovenskim kmetom zavrela kri. Proti večerni 17. IX. so vrhli na volišče ter izgnali iz njega italijanske posetnike iz Kopra z Gambinijem na čelu. Ti so se kar se da naglo s svojimi ranjenci umak-

nili v bližnjo hišo, kjer jih je oblegala množica slovenskih kmetov. Bilo bi prav gotovo po njih, kajti kmetje so se bili oborožili z vsem dostopnim orožjem, da ni tedaj prišla močna žandarska skupina ter odpeljala italijanske iredentiste pod stražo v Koper. V letu 1891 prihaja v Istri do splošnega odpora slovenskih ter hrvaških kmetov proti italijanskim veleposrednikom ter iredentistom. — Avstrijski žandari so do kraja napolnili istrske zapore. Italijanski iredentisti listič »L'Istria« od 14. XI. 1891 obvešča svoje iredentistične bralce, da so bili skoro vsi moški iz Pomjana in Kasteljerja odgnani v zapore, ter hvali avstrijske žandarije, da tako vestno opravljajo svojo službo za zaščito italijanske veleposesti v Istri.

Miniti je moralo še 50 let, da je dozorel v Istri položaj za oboroženi boj proti razrednim izkoriščevalcem.

Danes se italijanski iredentisti še vedno domišljajo, da imajo pravico do Istre. Po njihovem mnenju naj bi bilo logično in pravilno tole: italijanski bogataši so se svoj čas usidrali v istrskih mestech in od tu nasilno odzemale zemljo slovenskim kmetom in zategadelj imajo pravico, da se v Istro zopet vrnejo ter naredo v Istri to, kar jim je ljubo. Otročji računi brez krčmarja. Jasno je, da jih zadnja svetovna vojna ni prav nič izpametovala. Ti novejši italijanski iredentisti se še vedno opirajo na pisano zgodovino Istre, komandantskih potvorbanih svojih iredentističnih prednikov, toda novejša zgodovina Istre, ki jo pišejo tisti, ki so bili stoletja izkoriščani, postavlja na laž, trditve italijanskih iredentistov.

Prof. MATE MATIKA:

Samo za objokane ljudi

PRI SPOVEDI

Sklonjene glave kleči gospod Grešnik pri okene spovednice in globoko vzdihuje.

»No, sin moj,« se sliši šepetajoč glas izza zamreženega okna.

»Velik grešnik sem, častiti oče. Ne vem, kako naj začnem...«

»Pomagaj ti bom, sin moj; vprašaj te bom. Kaj si bil zadnje pri spovedi?«

»Pred šestimi meseci, oče.«

»Ali si od takrat kaj preklinjal?«

»Oh, mnogokrat.«

»Kolikokrat približno si v teh šestih mesecih zaklel?«

»Najmanj desetstokrat.«

»Hm, je pomislil spovednik sam pri sebi. »Ta je pa gotovo Zlačanec!«

»In zlagal si se tudi kdaj?«

»Oh, mnogokrat.«

»Kolikokrat približno?«

»Kakih osemstokrat.«

»Ampak, sin moj! Ali si vseh šest mesecev samo preklinjal in pravil laži?«

Gospod Grešnik je le globoko vzdihnil.

»Nadaljujva, sin moj. Ali si tudi trpel po poželenju mesa?«

»Tudi, oče častiti.«

»In si izkušnjava podlegel?«

»Dvatisokrat.«

»Sklopil se je zaloputnilo polkenice onstran mreže. Škesani gospod Grešnik je še slisal spovednika, ki je ogorčeno mrmral:«

»Dvatisokrat v šestih mesecih! — Tako naj zagode komu drugemu in ne meni, bahač!«

O PAPRIKI »LJUTICI«

Zvan, ki je bil na Krasu doma, ni poznal paprike. Ondani, ko je bil po opravih v Koprnu, pa se je domislil, da biva v eni bližnjih vasi pobratim Toni, s katerim se je spoznal v osvobodilni borbi. Sklenil je, da ga obišče. Ko pride srečno na prijateljev dom, najde njega in ženo na vrtu. Nabirala sta dolge stroke paprike, da jih bo žena vložila v kis.

Toni je bil prijatelj zelo vesel in ga je brž odvedel v hišo. Ni preteklo mnogo minut in že je stala pred Zvanom na mizi polna majolika. Žena je medtem položila na mizo skledo nabrane paprike in so posvetila ognjišču, da napravi neizogibno cvrčo in pošteno postreže moževega pobratima.

Med toplim razgovorom se Zvan zagleda v skledo paprike in vpraša radovedno:

»Pej kej je tu za ena stvar?«

»Pevernica,« je rekel Toni.

»Pej za kej se tu rabe?«

»Zelenjava je, dobra zelenjava, ki človeka osveži in mu da dober apetit. Lahko je čisto ali surovo; za zimsko rabo jo pa vložimo v kis. Kar vzemi en strok in prigrizni s kruhom.«

Nedolži Zvan je seveda vzel najdebelejši strok — najdebelejši in paprika je bila niste vrste, ki ji pravijo Hrvati »ljutica« in ki peče v ustih kakor žig ogejn!

Zvan žveči minutu, zveči dve minuti in mahoma mu zastane beseda. Debele kaplje potu se mu nabirajo na čelu. Potegne iz žena robeč, si otira čelo in usta in je ves nesrečen. Polovica stroka mu je ostala in to polovico karkoli previdno predse na mizo.

»Jej, Zvan, jej; nič se ne ženiraj,« ga sili Tone, ki je bil papriki vaje in ni poznal Zvanovega trpljenja.

»Ne zdej! Bom raje molček počakal — da se ohladi!«

ZANIMIVOSTI PO SVETU

ŽELEZNIŠKI VAGONI NA DVEH KOLESIH

Želja, da bi zgradili čim lažje in krajše železniške vagonce, ki bi imeli enako nosilnost kot dosežani in bi ne ogražali varnosti prometa, je privela konstruktorja do različnih kombinacij. Videti je, da je še najboljše rešitev našla neka tovarna železniških vagonov v Detroitu; zgradila je namreč potniške vagonce, ki so za celo tretjino krajši in lažji od dosežanih.

Novi vagon ima zelo nizko težišče; na zadnjem koncu ima samo dve kolesi, medtem ko se prednji del spno z vagonom pred njim.

Železniški strokovnjaki trdijo, da so stroški za nabavo in vzdrževanje takega voznega parka relativno nizki, saj se nova vrsta vagonov popolnoma amortizira že v štirih letih.

POVODNI LOVEC PODMORNIG

V Združenih državah Amerike so upstili v morje prvo podmornico, ki bo pod vodo lovila in uničevala sovražne podmornice. Ta podmornica

DEVINSKI GRAD

IVAN RENKO

VOJKOV VOD

Naposled je nastopil dan, ki se ga vsak, kar je starih primorskih partizanov in aktivistov, s ponosom spominja. Nagibalo se je k večeru in sonce je, kot ogromna rdeča krogla, počasi tonilo na zapadu onkraj široke furianske ravnine. Komandirji so poveljevali zbor.

Pohiteli smo na odredjeno mesto in se po četah postrojili na ozki poti, ki je peljala nekoliko pod taboriščem. Tri čete. Na krilih so bili komandirji, poleg njih mitraljezi. — Pred poravnane enote sta stopila noimenovana komandanta Šaša in politikomisar Rudi.

Komandant je sprejel raport posebnih komandirjev. Sledilo je povelje:

»Bataljon, mirno!«

In v globoki tišini je komandant prebral povelje o ustanovitvi prvega primorskega partizanskega bataljona, ki je dobil naziv po velikem pesniku te dežele: I. bataljon »Simona Gregorčiča.«

Za tem je spregovoril tovariš Lojz, ki je ob tej priliki prišel k nam, da bi bil navzoč na tem velikem dogodku. In ko je govoril o zmagovali poti naših enot, je marsikateremu od nas usel pogled vzdolž starih njenih vrat bataljona, katerega ustanovitev je bila najboljši dokaz njegovim besedam.

Vseh skupaj nas je bilo tedaj okrog devadeset, če se ne motim dva več. Čete so bile številno enake in je bila zaradi tega izvedena delna reorganizacija. Prišlo je tudi do nekaterih sprememb v komandnem sestavu. Tako je ob ustanovitvi imel bataljon tri čete; vsaka je štela

35, imenovana SSK — 1 je dolga okrog 60 metrov in teška okrog 750 ton.

Doslej se ni še zgodilo niti v prvi in ne v drugi svetovni vojni, da bi podmornice pod vodo uničevale druga drugo. Podmornice so potapljale le ladje, plovadne mine in letala. Novi plovadni lovec podmornic je oskrbljen s specialnimi aparatmi, ki z lahkoto ugotovijo daljavo in smer še nevidnega sovražnika. Sovražno podmornico napade lovec s topovi, ki jih privlačuje šum.

Povodni lovec SSK — 1 ima silne vite motorje, ki sploh ne delajo ropota, zato jih je le težko odkriti.

ELEKTRIČNE ROČNE URE

V neki francoski tovarni so izdelali prve električne ročne ure. V notranjosti je nameščena majhna baterija, ki daje uri energijo eno leto. Ura je velika kot normalna moška zapesna ura. Izumitelji pravijo, da je to najbolj revolucionarna iznajdba v zgodovini ure v zadnjih dvesto letih.

Ustavili smo se pri Predgrizah, v bližini Črnega Vrha in navezali stike z rednimi aktivisti in prebivalstvom. Ljudstvo je tudi tu imelo fašizma dovolj; naleteli smo povsod

LOJZE PERKO

Kdo ne pozna šumenja gozdov, ti stih temnih tajinstvenih smrek, ki se dvigajo pod nebo s košatimi vejami? Kdo se ni hodil pod temi dišečimi pahljicami in po mehki mahovini, čez katero prekošči sem za tja ljubka, verveca in bliskovito sine v močeno krošnje dreves?

Gozdovi na Notranjskem pojo svojo večno pesem. Kadar v Javorniku obohnje ali spet, pravijo, da bo slabo vreme. Vsi se ozirajo na vrhove tega močnega hriba, ki kot vence leži ob vnožju Nanosa — vse tja do črnih vrhov Snežnika. O, Snežnik, z belim obrazom, vedno molčecim, s planinskimi cvetjem porasli oči, koliko spominov me veže na te! Vsi partizani, vsi borec, ki so

prilivali kri za svobodo naše zemlje, so se povzpeli v tvoje višave. Kdo ne pozna tebe, močnega kralja Loške doline in vasi pod tvojimi širinim plaščem, na katere noč in dan motri tvoje oko.

V eni izmed teh vasic, v sredi doline, je bil moj dom. Prav sredi vasi, tako da ni bilo treba daleč poletniti čez Kropinovo dvorčje na bližnji hrib Ulako, ali pa po mulahu na gmajno med brnje, grmovje. Najtežje se je bilo izmuzniti iz kuhinje v vežo. To je bila pač umetnost, kajti po šoli je mati zvesto pazila, da dodelam naloge! Tako sem nekega dne pripravil pozbeg na Ulako. Tam je bil dom njen naj fantovskij sestanek.

Malrjevi fantje, Kolajev Tone, Kropinov Zarec, brat Ivč in druga manjših fantinov. To je bila družina, vedno pripravljena na vsa junastva, od nastavljanja zank sojam, do razbijanja sip po vasi. Danes so nam poglavarji zaupali, da bodo streljali. Naredili so sami pravo prevečto puško iz stare železne cevi in kosa lesa z zarjavlim petelinom. Vse te čare od zank do puške in smoknaka so imeli spravljene v leženi hribi Kolajevih ograde. »To bo dogodek,« sem si mislil in srce mi je razbijalo ob misli nanj.

Počasi sem klobuk, na katerem je vedno čitila roba iz kurje perja, na oči. Izmuznil sem se iz kuhinje na hodnik. Se korak — dva, pa bom zunaj! Poslednje stopinje so mi zastale, pred seboj sem zagledal mamo. Bila je silno žalostna; prišla me je za roko in romala sva nazaj pred ognjišče. Čutil sem, da me obliha rdečica. Mukoma je sedla na stol. Še vedno je držala mojo roko v svoji raskavi dlani. Dvignila mi je klobuk z oči in videl sem, da je blela.

»Lojze, boš moj dobri sinko? Na Bločice pojdeš danes. Tam boš vprašal vsakega ranocelnika, slišala sem, da je že mnogim ljudem pomagal v stiski. Dal ti bo polhove mami ter olja.«

»Bom, mama,« sem težko priki-mal. Vedel sem, da jo že mnogo let motijo rane na nogah. V Loski dolini, kakrat se ni bilo zdravnika.

Tako sem jo nedolgo za tem s petimi dimnjaki in kosom kruha v žepu odhlačil mimo šole proti Bločicam. Pot se je vila med zorečim žitom, čez loške njive, mimo glave ceste čez »grje kapelice« in dalje... Na levi strani doline se je pred Podložem dvigala Krizna gora, ki je pestovala Šv. Ano, majhno naselje, ki je mežikalo v sosednji Lož, kot bi hotelo reči: »Glej, jaz sem večja, pri meni sonce dolgo vasuje. Le razvaline tvojega gradu me hočejo dose-

pleti, dokler mi kragulj odplaval nad gozdove Čerkinskega jezera.

Na nebu se je dvigal ogromen siv oblak, za njim vse temnejši in težji. Truden sem se zleknil pod drevo in si potisnil klobuk čez obraz...

Potem sem hitel, hitel, neizmerno hitel. V zraku čez temno hribovje, nad vasicami je vodila moja pot. Prešel sem Krizno goro in se oziral na zemljo, kjer se je vila staza jezera kot srebrna nit in se izgubljala daleč pod modro goro. Zada je stala vas, v kateri je bil čudodelni zdravnik. Videl sem ga vsega častiljivega na pragu hiše. V rokah je držal srebrno kupo z mazilom in me klical: »Hiit, fant, sonce je že nizko, glej — zdravilo imam za tvojo mamo!«

»Potakaj, dobri doktor, počakaj, polno pet cokinov ti dam, samo daj mi zdravilo za mater.« Stegoval sem rke — glasen grom me je prebudil. Zajejal sem.

Bi sem pod košato smreko, ki me je ščitila od plove, vendar sem od drevesa do drevesa iskal zavetja. Stisnilo me je v sru: mama — polhova mat — Bločice!

Tuli sem, sam samcat v gozdu, in iskal poti. Moral sem tavati dolgo po gošči, saj se je nebo že zdavnaj zjokalo in gozd je postajal temnejši. Zaslišal me je oglar, ki je delal kopo v hrčbu. Prijel me je za roko in me popeljal na stezo, ki je vodila proti domu. Bežal sem, strah me je bilo. Domov, samo domov, sem se želel. Za leval sem čb grče in kame-nje, padel na kolena in hilpal v umazane roke. Tako sem se v mraku znašel med njivami pred vasjo.

Pri Kolajevih se v hiši že prižigali luči. Mači me je čakala na pragu. Nič nisem mogel izdavit iz grla. Videla je moj od solza in prsti umazani obraz. Stal sem osramočen pred njo. Potem je odšla; vrnila se je z belim ovojem in kupico olja. Ko mi je povijala razbite palec na nogah, sem sklonil glavo. Nežno je eglela v moj moker žep — in v njeni roki je ostal smečkan cvet gozdne lilije.

SLOVENSKA BESEDA

35

V zadnji številki smo našli nekaj dvojic soznacnih, katerih prva je bila izposojenka, druga domaćinka. Z ozirom na urednotenje le-teh se je oglašil dijak R. K., čudež se, zakaj naj uporabljamo besedo namesto čitati, in pripominjajoč, da so ga njegovi vzgojitelji vedno drugače učili.

Poglejmo stvar pobliže! Nekeč so bili prepričani, da je brati ger-manizem; dolžnost učiteljev je bil-manjkovalo pa nam je ročnih bomb. Stjenka pa je na Krasu nabral stare avstrijske xhandgranate in jih ponovno napolnil. Kmalu smo imeli vsak svojo. Te so se sicer nekoliko nerodno vžigale, vendar pa so bile boljše kakor nič. In boljše od italijanskih »paradajzov« tudi, ki niso bili za drugo, kot za strah.

V začetku septembra nas je vst, na čelu z Vojkom, odšlo v patrolo proti Črnemu Vrhu z nalogo, da se, domo, kako bi se dala v tem kraju početi osvobodilno gibanje. Tedaj je bila tu terenska organizacija še slaba in na vsem velikem področju Črne Vrha, Idrije, Konomlje in Vojskega, ni bilo še nobene parti-zanske enote.

Ustavili smo se pri Predgrizah, v bližini Črnega Vrha in navezali stike z rednimi aktivisti in prebivalstvom. Ljudstvo je tudi tu imelo fašizma dovolj; naleteli smo povsod

čile. Hitel sem bospet čez te re-bri, dokler me ni zajel gozd, ki se je belchil ob strmini in se raztezal vse tja do Sv. Stefana pred Zirovnico.

Znael sem se v čudovitem paradizu dreves. Ogromne skale, porasle z mahom, pod njimi temne, dišeče veje, ki so me opajale, da sem jih božal. Pozabil sem na Bločice. Pihl verveče z drevesa na drevo, zvižgal in klical po hosti, da je odmevalo daleč po hrubih. Jata divjih golobov je preletela odprto nebo. Vnemir-jene ptice so začele letati z veje na vejo. Vzdramil sem to pesem, ki je kipeła v pekoče sonce. Trgal sem pi-sane mušnice in jih metil stran, za-pletal se v visoko praprot, nabiral rdeče gozdne lilije in jih zvesto no-sil s seboj. Gozd me je vabil vedno z večjo močjo v svoje srce. Pred me-noj se je nenadoma odprla zelena jasa in na njej sem prvil vide dve smi. Joj, kakšna radost me je ob-jeła. Zateel sem kričati šhu ta ta, hu ta ta hu ta tae in tolkel z rokami, kot sem silal gonjave, ko so šli s Korletom na lov. Preplašene sme so zbežale v gočavce, jaz pa za nji-mi, toda o srnah ni bilo nobenega sledu več.

Visoko nad menoj se je približal kragulj in z glasnim vriščem so ga začele oblativati vrane. Sedel na ma-hu sem dolgo zrl kvisku, opazoval

Počasi sem klobuk, na katerem je vedno čitila roba iz kurje perja, na oči. Izmuznil sem se iz kuhinje na hodnik. Se korak — dva, pa bom zunaj! Poslednje stopinje so mi zastale, pred seboj sem zagledal mamo. Bila je silno žalostna; prišla me je za roko in romala sva nazaj pred ognjišče. Čutil sem, da me obliha rdečica. Mukoma je sedla na stol. Še vedno je držala mojo roko v svoji raskavi dlani. Dvignila mi je klobuk z oči in videl sem, da je blela.

»Lojze, boš moj dobri sinko? Na Bločice pojdeš danes. Tam boš vprašal vsakega ranocelnika, slišala sem, da je že mnogim ljudem pomagal v stiski. Dal ti bo polhove mami ter olja.«

»Bom, mama,« sem težko priki-mal. Vedel sem, da jo že mnogo let motijo rane na nogah. V Loski dolini, kakrat se ni bilo zdravnika.

Tako sem jo nedolgo za tem s petimi dimnjaki in kosom kruha v žepu odhlačil mimo šole proti Bločicam. Pot se je vila med zorečim žitom, čez loške njive, mimo glave ceste čez »grje kapelice« in dalje... Na levi strani doline se je pred Podložem dvigala Krizna gora, ki je pestovala Šv. Ano, majhno naselje, ki je mežikalo v sosednji Lož, kot bi hotelo reči: »Glej, jaz sem večja, pri meni sonce dolgo vasuje. Le razvaline tvojega gradu me hočejo dose-

pleti, dokler mi kragulj odplaval nad gozdove Čerkinskega jezera.

Na nebu se je dvigal ogromen siv oblak, za njim vse temnejši in težji. Truden sem se zleknil pod drevo in si potisnil klobuk čez obraz...

Potem sem hitel, hitel, neizmerno hitel. V zraku čez temno hribovje, nad vasicami je vodila moja pot. Prešel sem Krizno goro in se oziral na zemljo, kjer se je vila staza jezera kot srebrna nit in se izgubljala daleč pod modro goro. Zada je stala vas, v kateri je bil čudodelni zdravnik. Videl sem ga vsega častiljivega na pragu hiše. V rokah je držal srebrno kupo z mazilom in me klical: »Hiit, fant, sonce je že nizko, glej — zdravilo imam za tvojo mamo!«

»Potakaj, dobri doktor, počakaj, polno pet cokinov ti dam, samo daj mi zdravilo za mater.« Stegoval sem rke — glasen grom me je prebudil. Zajejal sem.

Bi sem pod košato smreko, ki me je ščitila od plove, vendar sem od drevesa do drevesa iskal zavetja. Stisnilo me je v sru: mama — polhova mat — Bločice!

Tuli sem, sam samcat v gozdu, in iskal poti. Moral sem tavati dolgo po gošči, saj se je nebo že zdavnaj zjokalo in gozd je postajal temnejši. Zaslišal me je oglar, ki je delal kopo v hrčbu. Prijel me je za roko in me popeljal na stezo, ki je vodila proti domu. Bežal sem, strah me je bilo. Domov, samo domov, sem se želel. Za leval sem čb grče in kame-nje, padel na kolena in hilpal v umazane roke. Tako sem se v mraku znašel med njivami pred vasjo.

Pri Kolajevih se v hiši že prižigali luči. Mači me je čakala na pragu. Nič nisem mogel izdavit iz grla. Videla je moj od solza in prsti umazani obraz. Stal sem osramočen pred njo. Potem je odšla; vrnila se je z belim ovojem in kupico olja. Ko mi je povijala razbite palec na nogah, sem sklonil glavo. Nežno je eglela v moj moker žep — in v njeni roki je ostal smečkan cvet gozdne lilije.

Počasi sem klobuk, na katerem je vedno čitila roba iz kurje perja, na oči. Izmuznil sem se iz kuhinje na hodnik. Se korak — dva, pa bom zunaj! Poslednje stopinje so mi zastale, pred seboj sem zagledal mamo. Bila je silno žalostna; prišla me je za roko in romala sva nazaj pred ognjišče. Čutil sem, da me obliha rdečica. Mukoma je sedla na stol. Še vedno je držala mojo roko v svoji raskavi dlani. Dvignila mi je klobuk z oči in videl sem, da je blela.

»Lojze, boš moj dobri sinko? Na Bločice pojdeš danes. Tam boš vprašal vsakega ranocelnika, slišala sem, da je že mnogim ljudem pomagal v stiski. Dal ti bo polhove mami ter olja.«

»Bom, mama,« sem težko priki-mal. Vedel sem, da jo že mnogo let motijo rane na nogah. V Loski dolini, kakrat se ni bilo zdravnika.

Tako sem jo nedolgo za tem s petimi dimnjaki in kosom kruha v žepu odhlačil mimo šole proti Bločicam. Pot se je vila med zorečim žitom, čez loške njive, mimo glave ceste čez »grje kapelice« in dalje... Na levi strani doline se je pred Podložem dvigala Krizna gora, ki je pestovala Šv. Ano, majhno naselje, ki je mežikalo v sosednji Lož, kot bi hotelo reči: »Glej, jaz sem večja, pri meni sonce dolgo vasuje. Le razvaline tvojega gradu me hočejo dose-

pleti, dokler mi kragulj odplaval nad gozdove Čerkinskega jezera.

Jan Neruda

NA PLESU

Jan Neruda (1854—1891) je češki pesnik, pri-povednik, dramatik, publicist in kritik. V svojem književnem delovanju se je omejil predvsem na črtice, arabeske, novele in povesti. Bil je eden naj-važnejših predhodnikov in utemeljiteljev češke realistične književnosti. V življenju je prišel v stik z majhnimi ljudmi, ki jih je pozneje v pretresljivih spominih na mladost v svojih delih tudi plastično slikal. Bivanje v Pragi mu je omogočilo opisovanje atmosfere mestnih četrti in njihovega življenja, na dolgih popotovanjih pa se je zbiralo tudi njegovo oko za slikanje evropskih tipov.

Mislam, da sem tedaj blaznel. Vsaka žilica je igrala — v meni je plala razkuhana kri.

Bila je topla, toda temna poletna noč. Mrtvo žveple-nasto vzdajše zadnjih dni se je bilo slednjič le zmotalo v črne mrakove. Srdit veter je že od večera sem bičal vse pred seboj, da je zavrsala močnega burja in je zaprsketal še silovit naliv. Neurje se je zavleklo pozno v noč.

Sedel sem pod starodavnimi arkadami gostilnice »Pri treh lilijah« blizu Strahovskih vrat. Ta mala krčma je bila tedaj številno obiskana samo ob nedeljah, ko so se v njenem salonu ob pianinu ukvarjali s plesom mladi kadenci in de-tilki. Tistega dne je bila ravno nedelja. Posedel sem v na-slanjaku pod arkadami blizu okna — sam samcat. Silni gromi so sunkoma pretresali temnačo ozračje, butali in raz-sajali, naliv je strofolat po strešni opreki naš menoj, da je voda curljala v brzihvalih potokih v zemljo. Pianino v notranjosti salona je imel samo kratke oddihe in vselej so njegove strune zadonеле znova in znova. Sem in tja sem pogledal skozi odprto okno na plesoče, smejoče se pare, ali pa se zagledal vne — proti temnemu vrtu. Včasih, ko je presekal nebo jasnejši blek, sem videl blizu vrtnega zidu, na koncu staniških arkad, bele grmade ljudskih kosti. Tu je stalo večših majhno pokopališče in prav ta teden so izkopali iz njega kosti, da bi jih prepeljali drugam. Zemlja je bila razrita, grobovi odprti.

V svojem naslanjaku sem vzdrl sam malo časa. Zda-j pa zdaj sem se nemirno dvignil in za trenutek stopil do stenej odprtih vrat salona, da bi od blizu bolje videl. Tja me je vabilo krasno, osenajstletno dekle. Vitka rasi, polne, tople oblike, na tilniku pritrjeni voljni črni lasi, oblo gladko obličje, svetlo oko — zares čudovito dekle. Zlasti me je klicalo tisto na njeno oko — kot voda jasno, kot vodna gladina zagotovo in tako nemirno, da ti lipomna prikljice na usta besede: »Prej bi se našilil ogenj drv in morje voda, kot bi se krasnooka nasitila ljubezni moških.«

Plesala je skoraj brez prestanka. In kako dobro je vedela, da privablja moje poglede. Ko je plesala okrog vrat, med katerimi sem stal, se je vselej srepo zagledala vame, ko pa se je zavrtela po salonu dalje

Nova paleolitska najdba

Izkopavanje ljubljanskih študentov v Sajeveh

V mesecu juliju je ekipa študentov ljubljanske univerze pod vodstvom prof. dr. S. Brodarja kopala poizkusne sonde v Županovem spodmolu v Sajeveh blizu Hruševja.

Sajeve so oddaljene 12 km od Postojne v flišni dolini, ki se razprostira od Hruševja proti jugu. Fliš povzroča, da je dolina precej rodovitna. Geološki ogled pokaže razen fliša, ki je v glavnem na grebenih, ki to dolino obkrožajo, še apnenec kredne starosti. V tem apnenecu so se — kot tudi drugod po Krasi — razvili tipični kraški pojavi. Ob dolini imamo štiri podzemne jame. Prva jama — najbližja Sajevečam — požira

vodo ob večjem deževju; nekoliko višje nad dolino je druga jama, še višje pa tretja, ki se imenuje Županov spodmol, koder so študentje opravljali izkopavanje. Dolina se zaključuje s četrto jamo — Markovim spodmolom, v katerega teče voda, med sušo pa je struga popolnoma prazna. Markov spodmol je obenem tudi največja jama na tem območju.

SINDIKALNA KNJIŽNICA V POSTOJNI

Sindikalna knjižnica v Postojni je dobila zares imenitne prostore, na katere je že čakala nekaj let. Mestni občinski ljudski odbor je dodelil odboru SKUD Stane Semič — Daki prostore v stavbi, kjer je knjigarna DZS in poslovalnica Putnika. Prostor so zelo primerni za knjižnico in s tem izrekamo MLO priznanje za uvidevnost in trud.

Knjižnica je odprta dvakrat na teden. Želimo, da bi bila čim bolj obsevalna in imela čim več obiskovalcev.

Nekdaj je morala jama segati še mnogo dlje od današnjega vhoda, saj so se zdaj vidni ostanki nekdanjega podora.

Županov spodmol leži več kakor 10 metrov nad današnjim dnomo. Vhod je obrnjen približno proti vzhodu. Jama ni posebno velika. V notranjosti je prišlo do manjšega podora. Skalovje, odpadlo pri podiranju iz stropa, je že zasigano, tako da je ostal le ozek rov okrog tega kupa kamenja. S tem krožnim rovom se jama tudi zaključuje.

Jamo so nekdanj uporabljali kot hladilnico in so zato gradili blizu vhoda zid, ki v glavnem še danes stoji.

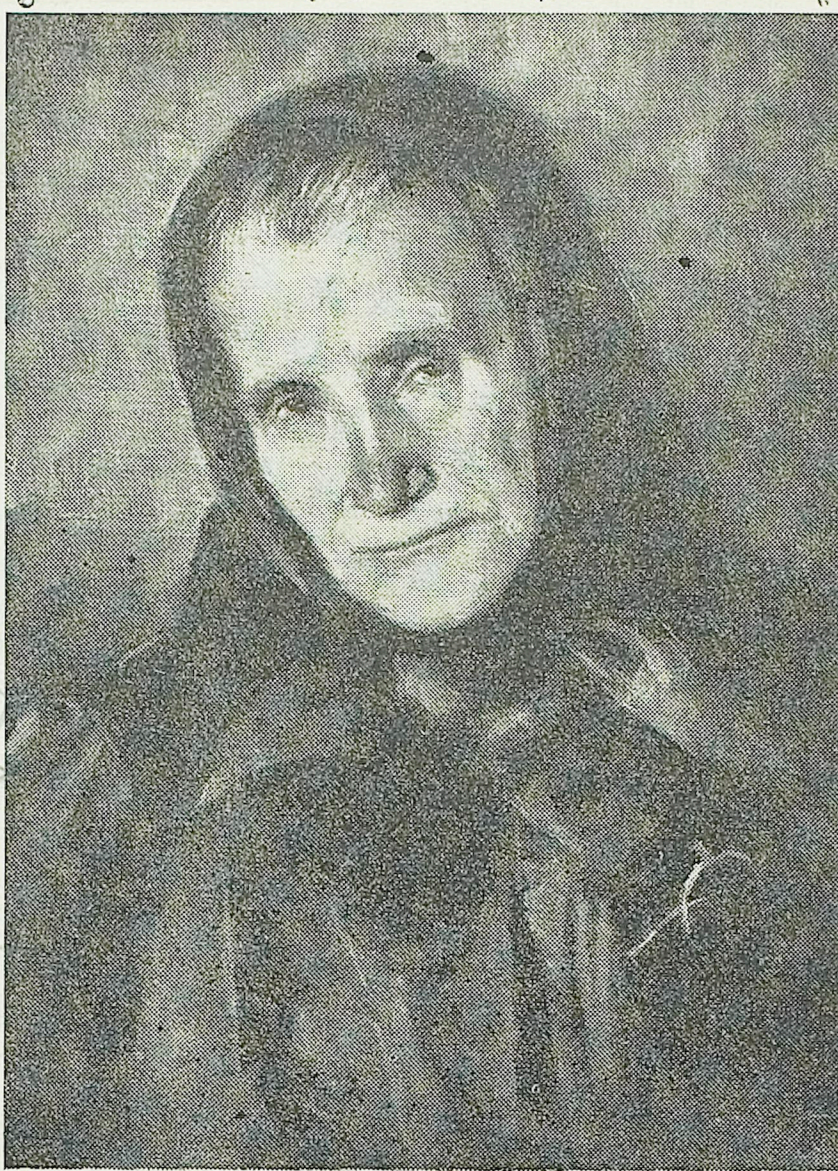
Ugodna lega jame je kazala možnost, da je v njej pred dolgimi tisočletji živel ali pa se vsaj od časa do časa ustavljal naš prednik — pračlovek. Rešitev tega vprašanja je bil glavni smoter letošnjega izkopavanja.

Ekipa je skupala dve sondi. Ena — večja sonda — je prav pri vzhodu v jamo, druga — manjša, v velikosti 2x2 — pa je bolj v notranjosti. Dnevna svetloba v njej je že toliko šibka, da je bilo treba delati ob umetni razsvetljavi. Delo je rodilo uspeh; najdenega je bilo nekaj orodja iz kamene dobe, ki ga je pri delu uporabljal pračlovek. S to najdbo je bila dokazana nova paleolitska postaja v Sloveniji. Razen tega je bilo najdenih še precej kosti, največ cervidov ter svizev. Po ostankih zadnjih je omenjeni kraj sorazmerno precej bogato najdišče na naših tleh.

V jami sami pa ni živel človek, samo v paleolitski dobi. Tik pod površjem so bili najdeni tudi skromni sledovi mlajših kultur. Človek se je nastanjal v njej prav do danes in tudi partizanom je jama mnogokrat nudila varno zavetje.

Izkopavanje je bilo zelo uspešno, če računamo, da je delala ekipa v jami samo štirinajst dni in sta bili v tem kratkem času izkopani dve sondi. Ako bi začeli v Županovem spodmolu s smotrnim izkopavanjem, bi se verjetno pokazala še marsikatera sled pračloveka.

Iz Županovega spodmola je ekipa odšla na izkopavanje v znano paleolitsko postajo Betalov spodmol blizu Postojne. R. Pavlovce.

Lojze Perko: MATI

Spoznavajmo lepote domovine

Kot dijak v gimnaziji v Novem mestu sem prehodil s očetom vso Dolenjsko in že tedaj spoznal in dojel koristi potovanja. Navdušil sem se za ta način izobraževanja in vzgoje.

Ko gledamo razne naravne zanimivosti, zgodovinske in kulturne spomenike, spoznavamo navade ljudi, njihove noše in narodno pesem, si pridobimo mnogo izkušenj, ki jih

lahko s pridom uporabimo pri svojem pedagoškem delu.

Posebno pozoren sem postal za ta način izobraževanja na učiteljsku, ko smo priredili ekskurzijo po Jugoslaviji iz Ljubljane do Sarajeva, Splita, Dubrovnika ter naslednje leto do Ohrida preko Bitolja in Prilepa.

Kaj vse sem videl tedaj?! Prvič sem zagledal morje — bilo je zgodaj zjutraj in spominjam se, kako smo tega trenutka nestrno čakali vso noč. Šele tedaj sem dobil pravo sliko o sinjem Jadranu. Vendar ni moj namen pisati topopisa, temveč bi rad pokazal, kakšen čudovit vtis zapusti v človeku dobro pripravljeno in premišljeno potovanje.

V nekaj stvarkih, v malih utrinkih misli hočem povedati, kaj vse nudi potovanje človeku in posebno še učitelju ali vzgojitelju. Tega ne more dati nikomur ne slika, niti knjiga ali še tako živo govorjena beseda. Posebno vrednost ima vsako potovanje ali vsak izlet šele tedaj, ko je vnaprej pripravljen in sicer tako, da že doma pobrskamo po knjigah, pogledamo na zemljevid ter se seznanimo s stvarmi, ki nas bodo zanimale. Šele potem bomo zares znali gledati z odprtimi očmi.

Ni napak, če v takem primeru navežemo stike s človekom, ki je v tistem kraju, kamor potujemo, doma. Ta nam bo vedel povedati dosti poučnega, lepega in zanimivega o tej in oni zanimivosti s katerega koli področja.

Torej z odprtimi očmi in ušesi pojdimo na pot po naši lepi in bogati domovini. Oboroženi bodimo z dobro voljo, da se hočemo s potovanjem vrniti bogatejši, boljši in sposobnejši za izobraževanje in vzgajanje.

Tudi zapisovanje vtisov na potovanjih in zbiranje slik raznih krajev in zanimivosti priporočam vsakemu izletniku. Prepričani bodite, da bo to zelo koristno posebno onim, ki poučujejo v šoli. Na potovanjih zveš toliko zanimivega, česar v knjigah ne najdeš. Takšne novice, ki jih v njih ni, tudi zelo poživijo pouk in o vsem bo vsak govoril popolnoma drugače z doživetjem ter tako zelo približal pouk vsem učencem. Mnogo bolj jasno in razumno bo razložil ta ali oni pojem, kot bi to mogel, če bi bil le naučen.

B. L.

Pevci „Pivke“ na delu

Naše bralce bo gotovo zanimalo, kako je s pevskim zborom na Pivki, ki je deloval v poslednjih do meseca meseca 1. 1950, od tega časa dalje pa je miroval vse do konca leta 1951. Tov. Skenjan je skušal v obratu »Javorn« osnovati moški oklet, vendar mu zaradi nezadostnih glasovno kvalitativnih moči ni uspelo, da bi dosegel kakršnekoli uspeha. Začeli so širšo akcijo v obratu »Javorn«, hkrati pa so ustanovili pevski zbor, ki šteje 30 oseb in je dvakrat nasopil pri kulturno prosvetnih prireditvah. Uspeh ni bil zadovoljiv izaradi številčno prejemajnega razmerja glasov ter zaradi premajhne sposobnosti pevovalcev. Pevci in pevke niso imeli ob učenju zadovoljenja, zato so začeli izstajati od vaj in tako je bila tudi ta akcija brezplodna.

Tov. Skenjan ni vrnil puške v koruzo. Javil je potnabo po dobrem pevovalstvu krajevnemu komiteju, odboru SKUD-u ter vodilnim osebnostim uprave »Javorn«. Skušal je dobiti pevovalstvo, ki naj bi ga zapustilo podjetje, vendar mu tudi to ni uspelo, zaradi nezadostnega razumevanja s strani kulturno-prosvetnih delavcev.

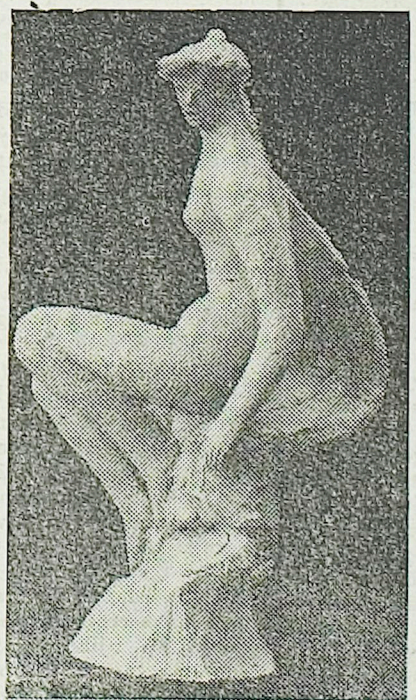
Zelja in posvetovanje nekaterih pevcev, ki imajo veselje do petja sta rodila misel, da bi prevzel vodstvo zbora ciganijski Rutar Jakob, edini spodoben pevovalca v okraju.

Red je pital na sodelovanje, saj bi vsak človek razumel veliko korist, ki jo ima vse področje od dotnega pevčnega zbora. Posebno Pivčani ljubijo lepo petje in imajo celo zbori po vaseh že svojo tradicijo, le v sami Pivki zbor prav zaradi pomanjkanja dobrega pevovalstva ni mogel nastopiti.

Izvršili so širšo akcijo v tovarni »Javorn«, kakor tudi na vasi in bližnji okolici tako, da šteje danes mešan zbor 50 članov. Na predvečer državnega praznika 22. VII. t. l. je zbor z uspehom nastopil s kratkim programom. V zadnjem času se je številčno povečal in se pripravlja na tekmovalstvo, ki bo 6. septembra v Boh. Bistrici ob priliki otvoritve ceste na Jelovico. Zbor napreduje hitro in bo v kratkem lahko pokazal sadove napornega dela.

NOVA STVARITEV mladega kiparja

Akademski kipar Stojan Batič iz Ljubljane dela že nekaj mesecev »Spomenik revolucije«, ki bo stal sredi Trbovelj. Plastika spomenika bo ena največjih v Sloveniji, saj ima tri trimetrске figure v kompoziciji. Prva prikazuje stavkajočega rudarja, ki terja svoje pravice, druga partizanskega boreca s puško v rokah, tretja pa predstavlja rudarjevo ženo z otrokom v naročju, ki hkrati ponazarja borbo naših žena za ureditev socialnih razmer. Spomenik bodo začeli odlivati v bron že letošnjo jesen v eni ljubljanskih ali zagrebških li-varn. Načrte za velikanski serpentinasti podstavek, na katerem bo stalo to veliko delo mladega in nadarjenega mojstra, je izdelal inženir arhitekt Boris Kobe iz Ljubljane.

Stojan Batič: Akt (žgana glina)

Rojstvo otoka

6. nadaljevanje in konec

Na otoku Tristan da Cunha so prašiči in podgane pokončale vse ne-navadne ptice, ki so se tu razvile v stoletjih. Prvotno rastlinstvo na Tahitiu se umika tujim vrstam, ki jih je prinesel človek. Havajski otoki, ki so izgubili svoje domače rastlinstvo in živalstvo hitreje kot katero koli drugo področje na zemlji, so klasičen primer posledic vmešavanja v naravno ravnovesje. Skozi stoletja se je ustvarilo določeno razmerje med živalmi in rastlinami ter med rastlinstvom in zemljo. Če pride človek in grobo poruši to ravnovesje, sproži s tem celo vrsto verižnih reakcij.

Vancouver je pripeljal na Havajske otoke živino in kože in s tem povzročil velikansko škodo gozdnemu in drugemu rastlinstvu. Prav take posledice je imelo uvajanje novih rastlin. Rastlino, znano pod imenom pomakan, je prinesel na otok Maui kapitan Makke za svoje prelepe vrtove. Pomakan, ki ima lahko seme, da ga nosi veter, je brž ušel iz kapitanovih vrtov, uničil pašnike na otoku in se razširil še naprej po drugih otokih. Iz honolulske gozdne rezervacije so ga hoteli iztrebiti, toda čim se jim je to deloma povečilo, so videli, da prihajajo po zraku vedno nova semena. Lantana je druga taka rastlina, ki so jo prinesli zaradi okrasja. Danes se je razširila po tisočih akrov, kljub velikim vsotam denarja, ki so ga porabili za uvoz zajedaljskih žuželk, ki naj bi zajezile nadaljnjo rast.

Nekoč je bilo na Havajih posebno društvo za uvajanje eksotičnih ptic. Ko greš danes po otokih, vidiš namesto krasnih domačih ptic, ki so pozdravile kapitana Cooka, minahu iz Indije, kardinale iz Amerike in Brazilije, golobice iz Azije, tkalce iz Avstralije, škripance iz Evrope in titmice iz Japonske. Večina nekdanjih ptic je izginila in, če jih hočeš najti,

kar jih je ostalo, boš moral dobro iskati po najbolj oddaljenem hribovju.

Nekatere izmed otoških vrst ptic so zelo malo odporne. Laysanske liske (neka vrsta močvirske kokoši) ne najdemo nikjer drugod na zemlji, kakor na majhnem otoku Laysanu. Celo na tem otoku živi le na enem predelu, kjer izvira sladka voda. Bržkone je v celem ni več kakor petdeset primerov. Osušitev malega močvirnega kosa zemlje, ki je njen dom ali pa naseljuje neke sovražne vrste, bi prav lahko pomenila njeno uničenje.

Človek, ki se je vmešaval v ravnovesje narave s tem, da je uvajal nove živalske ali rastlinske vrste, se po večini ni zavedel usodne verige dogodkov, ki so temu sledili. Toda vsaj v današnjih časih bi se lahko učili od zgodovine. Okoli leta 1515 so Portugaleci pripeljali koze na komaj odkrit otok Sv. Helene, na katerem so rastle prekrasni gozdovi gumijevca in ebenovine. Do leta 1560 so se koze tako razmnožile, da so romale po otoku v kilometre dolgih čredah. Po teptale in požrle so mlada drevesa in gozdne nasade. V tistem času so tudi naseljenici pričeli sekati in požigati gozdove, tako da je težko reči, kdo je povzročil uničenje, koze ali ljudje. Toda posledice so bile očitne. Okoli 1800. l. gozdov ni bilo več in naravoslovec Alfred Wallace je kasneje opisal ta nekoč prelepi, z gozdovi pokriti ognjeniški otok kot skalnato puščavo, v kateri so ostanki nekdanjega rastlinstva vztrajali le še po najnepristopnejših vrhovih in grebenih ognjeniških zrel.

Ko je astronom Halley okoli leta 1700 obiskal atlantske otoke, je pustil na Trinidadu nekaj koz. Tokrat je uničevanje napredovalo brez človekove pomoči tako hitro, da je bilo končano v enem stoletju. Da-

nes so trinidadska pobočja prazna, po njih so raztresena razpadajoča debela že dolgo mrtvih dreves, njihova mehka ognjeniška tla, ki jih ne zadržujejo več prepletajoče se korenine, pa polagoma drse v morje.

Izmed najzanimivejših otokov v Pacifiku je Laysan, košček zemlje pred verigo Havajskih otokov. Nekoč je na njem rasel gozd sandalovih dreves in pahljačastih palm ter živel pet vrst ptic, ki so bili vsi samo njegova posebnost. Eden izmed njih je bila laysanska lisca, ljubko, škriatu podobno bitje, s perutičami, ki so se zdele premajhne in s prevlelikimi nogami ter glasom, ki je spominjal na oddaljeno eoglanje zvoncev. Okoli 1887 je kapitan meke ladje preselil nekaj lisic na otok Midway, okoli 300 milj proti zapadu ter tam ustanovil drugo kolonijo. Zdelo se je, da je s tem rešil to ptico uničenja, zakaj kmalu zatem so prišli na Laysan kuneci, ki so uničili vse rastlinstvo otoka in ga spremenili v puščavo. Opuščenje otoka je bilo tudi za lisico usodno, tako da je zadnja poginila leta 1924.

Bržkone bi se ptice pozneje lahko zopet preselile z midwayske skupine, če ne bi tudi tega preprečila tragedija. Med vojno na Pacifiku so prišle s ladjami in izkrcevalnimi čolni na otoke tudi podgane. Na Midway so jih zanesli leta 1943, kjer so pomorile vse odrasle lisice in požrle njihova jajca. Zadnja laysanska lisca na zemlji so videli leta 1944.

Tragedija oceanskih otokov je v posebnosti in nenadomestljivosti njihovih vrst, ki so se razvile v počasnem teku stoletij. Človeštvo bi moralo gledati na te otoke kot na dragoceno posest, kot na naravne muzeje, polne prelepega in čudovitega stvarstva, neprecepljive zaradi tega, ker njihovih vrst ni nikjer drugod na svetu. Pritoževanje nekega naravoslovca nad usodo ptic v argentinskih pampah bi morda še bolj veljalo za oceanske otoke: izginila je lepota, ki se ne vrne nikdar več!

S temeljito selekcijo bomo dvignili rodovitnost mladih vinogradov

Vsa tega vinogradnika pri saditvi odnosno pri cepitvi spremlja vroča želja cepiti in vzgojiti tak vinograd, ki bo redno in bogato rodil. To doseči pa ni tako enostavna stvar. Poleg redne oskrbe moramo vedeti, katere vrste in sorte bomo cepili in od katerih trt bomo vzeli cepiče.

Da dosežemo zaželeni namen v vinogradu, moramo vršiti 5- do 6-letno selekcijo ali odbiro ter cepiče jemati od trt z najboljšimi lastnostmi. Pri selekciji ugotavljamo lastnosti posameznih trsov posebno redno rodovitnost, odpornost proti boleznim, oprhljivost in druge karakteristične značilnosti, ki jih zahtevamo pri posamezni trti. To smer selekcije imenujemo pozitivna množična selekcija.

V vsakem vinogradu je gotovo število trt, ki imajo vse zahtevane lastnosti prirojene in stalne. Druge trte pa te lastnosti spreminjajo. V dotičnem letu je lahko trta pokazala vse dobre lastnosti, naslednje leto pa te lastnosti odpovejo in »ostanejo recesivne«. Zato ni dovolj, da izbiramo samo eno leto, kar je navada pri istrskem vinogradniku, ker dosežemo prav malo ali nič, temveč moramo trte opazovati več let, da ugotovimo njene dobre lastnosti, ki jih nadalje razmnožujemo.

Selekcijoniramo praviloma skozi vso vegetacijsko dobo, najboljši čas pa je nekaj tednov pred trgatvijo. Takrat najlaže ugotovimo dobre in slabe lastnosti posamezne trte. Ko pri selekciji ugotovimo, da ima trta zahtevane lastnosti, ji z žico privežemo pločevinasto (cinkasto) tablico 2,5 x 3 cm, na kateri naj bo odtisnjena začetna črka sorte in letnica. Če je več sort z isto začetno črko, ji za razločitev še dodamo drugo črko. Tablico obesimo na spodnji starejši del trte, da je pri rezi ne odstranimo.

Naslednja leta selekcijo pri istih trtah ponovimo. Ponovno ji privežemo pločevinasto tablico le ona leta, ko ima zahtevane lastnosti. V primeru, da neko leto trti niso obrodili in nimajo zahtevanih lastnosti, jim tablice ne privežemo, to je znak, da njene lastnosti niso stalne.

Po preteku 5- do 6-letne selekcije ugotovimo, da so trte, ki so vsako leto dobile znamko, najboljše in jih lahko imenujemo prve eksemplarije. Poleg teh so trte, ki leto, dve ali več znamke niso prejele.

Da dosežemo večjo in stalno rodovitnost, bomo v bodoče jemali cepiče prvenstveno od najboljših, to je onih, ki so dobile vsa leta znamke. Le v skrajnem primeru tudi od onih, ki so se nad polovico opazovalne dobe pokazale dobre in prejele znamke. Z večletno odbiro in jemanjem cepičev od najboljših bomo veliko vplivali na povečanje in stalno rodovitnost. Omeniti je treba, da tudi ta selekcija ni popolnoma zanesljiva, ker trta tudi po preteku 6 in več let lahko svojo dobro lastnost menja z nerodovitnostjo.

Individualna selekcija — vzgoja klonov je mnogo zanesljivejša ter ima sigurnejše uspehe. Zahteva pa dolgo dobo 20 in več let ter mnogo strokovnega, natančnega dela in znanja. Zato vzgojo klonov prepustimo znanstvenim ustanovam, znanstvenim zavodom odnosno kmetijskim šolam. Zato vzgoje klonov ne bom obravnaval. Te vrstice so namenjene vinogradnikom, praktikom na terenu, ki bodo lahko po ekornih navodilih pristopili k masovni selekciji in veliko prispevali k stabilni in redni rodovitnosti.

Priporočljivo je, da istočasno s pozitivno selekcijo vršimo tudi negativno odbiro, da nerodovite trse posebej označimo z znamkami iz pločevine in jih že v drugem delu, če se pokažejo nerodovite, precepimo. Po sedanjih vinogradih srednje starosti imamo precejšnje število nerodovitnih trt, ki jih je treba zamenjati z rodovitnimi.

Za odbiro je najboljši vinograd srednje starosti 15 do 25 let. V teh letih je v polni rodovitnosti in lastnosti posameznega trsa najlaže ugotovimo. Biti mora tudi primerno oskrbovan in pravilno obrezan, ker v nasprotnem primeru rodnost najboljše trte odpove.

Ker imamo v vinogradih ogromno sort in podsort (variacij), si moramo biti na jasnem, katero sorto ali podsorto bomo odbirali. Znano je, da imamo refoška 3 in več podsort. Prav tako je z malvazijo, burgunjo in drugimi. Ker imajo te variacije

razne dobre in slabe značilnosti, ni vseeno, za katero se odločimo. Zato je potrebno v tem pogledu tehtnega in strokovnega predznanja, preden začnemo s selekcijo.

O selekciji je potrebno voditi knjigo ali zvezek. Potrebno je beležiti za vsako sorto vsa opazovanja, ki smo jih ugotovili pri vsakoletni odbiri. Beležke moramo voditi tako točno, da četudi kdo odstrani plo-

čevinasto znamko, bomo lahko brez nje ugotovili pozitivne in negativne lastnosti.

Smo pred obnovo vinogradništva, zato je nujno, da si ob pravem času vzgojimo dober trtni material, s katerim bomo obnavljali. Zato je potrebno, da si z večletno odbiro vzgojimo matične trte, od katerih bomo jemali cepiče in tako zboljšali rodovitnost.

Gošče Tone

Gosenice sovč še vedno ogrožajo poljedelske kulture

V našem tisku in po radiu je bilo že govora o gosenicah, ki letos napadajo in uničujejo vrtnine, deteljo, lucerno in celo vinsko trto. Gre v prvi vrsti za razne vrste sovč. To so nočni metulji, ki čez dan mirujejo na rastlinah pri tleh, po drevesih in drugod. Ponoči pa obletajo posevke. Samica izleže do 1500 jajc, iz katerih se zvalijo ličinke (gosenice) zelenkaste ali temnosive barve z značilnimi, skoraj črnimi progami vzdolž telesa. Gosenice, čim se izležejo, pričnejo objedati posevke. Vse jim pride prav. Napadajo radič, solato, deteljo, krompir, lucerno in celo plevel po njivah. Letos so se pri nas in kakor je bilo že govora, tudi drugod razmnožile v takem številu, da so ponekod uničile cele njive lucerne in drugih rastlin. Imeli smo priliko videti v dolini reke Dragonje, Mirne, v okolici Kopra, v Novi vasi, njive popolnoma ožgane od teh škodljivcev. Lahko rečemo, da, če ne bodo kmetje pričeli z organiziranim in načrtnim uničevanjem tega mrčesa, bodo prišli ob vse pridelke.

Kako uničujemo škodljivce? Gosenice sovč uničimo, če poskropimo

okužene njive z 1,5 do 2% raztopino tekočega pantakana (na 100 litrov vode vzamemo 1,5 do 2 litra tekočine), ali pa zaprašimo njive s pepelom v prahu. Na 1000 m² površine vzamemo 2,5 kg pepela v prahu ali pa od 50 do 70 litrov tekočine (odvisno je od kulture). Močno napadeno lucerno moramo takoj pokositi in njivo takoj poskropiti ali zaprašiti z omenjenimi sredstvi. Posebno dobro moramo zaprašiti ali poskropiti njivo v bližini kupčkov lucerne ali detelje.

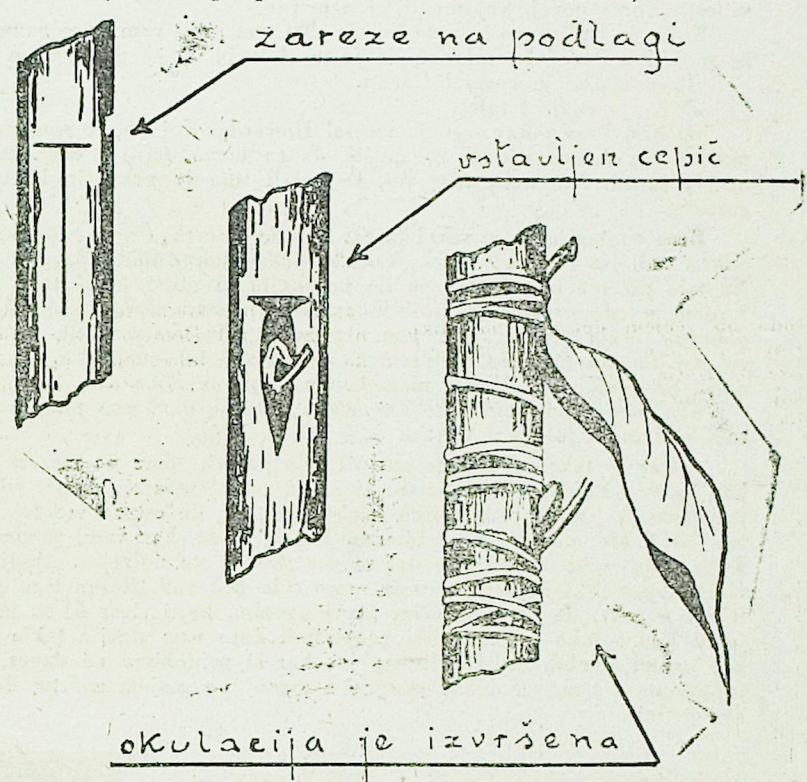
Gre za zelo nevarnega škodljivca, nič manj nevarnega in škodljivega od kolaradkega hrošča. Vsako odlaganje prinaša kmetu veliko škodo. Nemarnosti s strani zadrug in občinskih odborov se moramo zahvaliti, da so se gosenice ponekod tako močno razširile in da se bo marsikateri kmet letos znašel v kritičnem položaju glede krme za živino. Oblast je dala zastopni na razpolago sredstva in vendar se niso nekatere zadruge zanimale niti toliko, da bi ta sredstva predvzela in razdelila kmetom. Mišlimo, da je poslednji čas, da pridemo k pameti in spoznamo nevarnost, ki nam preti.

J.

CEPLENJE NA OKO

V oko cepimo lahko dvakrat v leto, in sicer spomladi v poganjajočem in koncu julija in v avgustu v spečem oko. Če cepimo spomladi oko, požene se v istem letu, če pa julija in avgusta, postane oko čez zimo speče in požene šele v prihodnji pomladi. Spomladi ne smemo cepiti, preden ne postane drevo sočno, poleti pa ne kasneje, ko drevo izgubi sok. Najboljši čas za cepljenje v speče oko je tik pred to dobo. Če cepimo poleti prezgodaj, požene oko že do jeseni in je nevarno, da se cepič posuši.

Na kaj moramo paziti pri cepljenju? Predvsem si moramo nabrati dovolj cepičev na drevesih dobrih, plemenitih in poznanih sort. Vsi dobro vemo, da so naši zgodnji sadeži znani na svetovnih tržiščih in da poznim sortam sadja cena zelo pade. To velja predvsem za breskve in češnje (glej članek v I. številka »Vestnik«). Upoštevati pa ne smemo samo vrste, ampak tudi rodovitnost dotičnega drevesa, od katerega hočemo vzeti cepiče. Ne smemo rezati cepičev od mladih dreves, ki še niso ob-

rodila. Za cepiče porežemo zdrave poganjke z lepo razvitimi spečimi očmi. Ko smo nabrali cepiče, jim odstranimo liste, pustimo jim pa 1 do 2 cm dolge peclje ob očesih. V primeru, da nabranih cepičev ne rabimo takoj, jih zavijemo v mokro cunjno in jih do uporabe hranimo v hladni kleti.

Kako cepimo? Z ostro nabrušenim cepilnim nožem napravimo na gladkem lubju na mladiki zarezo v podobi črke T. Ta navpična zareza naj bo 2,5 do 3 cm dolga, povprečna črta pa naj bo dolga do 1,5 cm. Zarezi naj segata le do lesa. Ko smo napravili to zarezo, izrežemo oko. Oko izrežemo na tale način: v levo roko primemo cepič, v desno pa cepilni nož. Nato napravimo približno 1 do 1,5 cm nad očesom plitvo povprečno zarezo. Enako zarezo in v isti razdalji napravimo tudi pod očesom. Nato nastavimo nož ob mladiki nekoliko višje nad gornjo zarezo in začnemo rezati navzdol do dolnje zarez. Zaradi teh zarez se loči oko, s koščkom lesa in lubja v podobi 2 do 3 cm dolgega štita od mladike. Sredi tega štita je oko s koščkom peclja. Tedaj nekoliko dvignemo z našo roko za to pripravljenim hrbtom cepilnega noža lub na obeh straneh zarez na divjaku in porinemo štít z očesom v to zarezo, in sicer tako, da se bo njegov zgornji konec dotikal povprečne zarez črke T. Nato povežemo cepljeno oko z gumijevim trakom.

Nekateri odstranijo košček lesa, ki je ostal na spodnji strani štita. To opravi utegne biti škodljivo, ker z odstranjevanjem lesa lahko oko pokodujemo. Ta les v štitu prav nič ne škoduje. Seveda ne sme biti štít preglobok in preširok; zgornja prečnica na štitu bodi nekoliko širša od spodnje. Drugi zopet delajo napako, da takoj po cepljenju odrežejo mladiko (podlago) tik nad očesom. V tem primeru zaradi močnega dotoka soka do očesa oko požene in se poganjok v zimi posuši. Če to storimo pri breskvi, napade cepič smolika. Cepljenje v oko, le če je pravilno in pravočasno izvršeno, se zelo rado obnese. Kako spoznamo, če se je oko prišlo. Ako se je oko prišlo ali ne, se spozna že v 8 dneh po izvršenem cepljenju. Če se je oko prišlo, odpade peclj, čim smo se ga dotaknili. Če pa ne odpade, smo pa lahko gotovi, da se oko ni prišlo. Tri tedne po cepljenju odstranimo povezo in prihodnje pomladi odrežemo divjak (podlago) nad očesom.

OLJKA

Ze dolga tisočletja je oljka narodni simbol Sredozemskega morja. V grški mitologiji je bila oljka posvečena boginji Palas Ateni na Atrepoli.

Prava domovina oljke naj bi bila Sirija, odkoder so jo Fenicanci razširili tudi drugod po svetu. Nekateri pridelovalci menijo, da je divja oljka, ki raste ponekod ob Sredozemskem morju in ob severni Afriki, kjer tvorijo cele gozdove, nekak predhodnik evropske oljke. Kljub temu dvomijo, da je prišla iz Orienta, ker so nekatere najdbe dokazale, da je rasla že v prazgodovinski dobi od Rdečim in Sredozemskim morjem. Značilno je pa to

da za malo časa. Pred več stoletji so bili oljčni nasadi tudi ob Luganskem jezeru in ob Lago Maggiore, ki pa so jih v 16. in 17. stoletju uničile ostre zime. Tako je tudi v Istri v letu 1929 pomrznilo veliko oljk. Prav tako oljka ne uspeva v višini preko 600 do 700 m nad morjem.

Znamo je, da oljka doseže izredno visoko starost. Obseg glavnega debla nekaterih starih dreves meri 4 do 5 m.

Mogočne oljke v gajih ob vznožju Oljske gore v Jeruzalemu naj bi imele nad 2000 let. Tako ima tisočletno oljko v svojem vrtu v Cannes sur Mer znani slikar Avgust Renoir.

ČASTITLJIVA ISTRSKA OLJKA

drevo za Sredozemlje, saj je znameniti botanik D. Candolle imenoval »Region de l'oliviera«.

Oljka ljubi milo obmorsko podnebje. Prilagodi se pa tudi podnebnju v deželah, oddaljenih od Sredozemlja. Tako uspeva ob Gardskem jezeru in na francoski rivieri. Preneša temperaturo do 5° pod ničlo, to-

Izven Sredozemlja ne igna oljka velike vloge kot dajalka olja. Sicer jo je Spanec Cortez nesel v Meksiko okoli leta 1560 in tisto je prišla v Peru, pozneje pa v Južno Ameriko, malo v južno in severozapadno Afriko, toda nikjer se ni močno nasadila. Tudi v Sredozemlju, kjer je bila skozi stoletja edini vir ma-

ščice, stopa v ozadje in jo nadomeščajo razna semeniška olja. Se vedno pa je največje bogastvo Dalmacije, kjer raste okoli 4 milijone oljkovih dreves. Pri Dalmatincih velja pregovor, da kmet vsadi oljko za svojega vnuka. Oljka namreč potrebuje veliko let, preden obrodí. Sad je koščast in velik kot drobna čušplja, zelenkaste, rdečkaste ali vijoličaste barve. V celicah mesa ima velike kapljice olja. Nekako 10% cveta se razvije v sad v 4-6 mesecih. Zelo važno je, kdaj oljko oberemo; če je sad preveč zrel, je olje žaltavo. Povprečno računajo 15 do 25 kg oliv na drevo, 100 kg oliv pa da 15 kg dobrega olja.

Med škodljivci, ki uničujejo oljko, sta najnevarnejša oljna muha »Leineum« in črna košeniljska uš. Prva uniči v Franciji približno eno tretjino vsega pridelka. Težko se je boriti proti temi sovražnikoma in ju na več krajih istočasno zadeti. Otežkočena je dobava snovi kemično res učinkovitih sredstev.

Oljčna muha ima letno 3 do 11 generacij. Razvita žuželka prezimi na skritih delih drevesa pod skorjo in v duplinah debela, pa tudi v tleh in zidovih hiš in oljčnih mlinov. Kakor hitro drevesa nastaviijo sad, zletijo muhe iz svojih skrivališč in zležejo jajčka v mlade oljve. V njih živi ličinka 10 do 15 dni. Ravnane oljve navadno predčasno odpadajo, če pa dozore, dajo olje, ki ima zoprn okus in je neuporabno, ali pa ga je treba z dragimi sredstvi rafinirati. Škodljivec je trdoživ in neobčutljiv, le izrednega mraza in velike vročine ne zdrži.

Oljčna uš pa škoduje drevesu na drug način. Iz vej in listov izsesa sok. V te vdolbine se vgnezdijo paraziti — gobe, ki nadaljujejo pričetno delo. Uš uničujemo z razprševanjem petrolne emulzije. Pri slabih in površnih magi oljk se uš hitro razšira po vsem nasadu, kajti ona sama uš zleže približno 2000 jajčec.

Oljka ima v Sredozemlju bližnjo sorodno dišečo oljko (olca fragans), ki na daleč razširja prijeten vonj. Na Kitajskem jo rabijo kot dišavo za čaj, zato jo v ta namen goje v velikih plantažah.

Kalan Ludvika

ZAKLAD SIERRRE MADRE

20. NADALJEVANJE

»Pa se najprej malo pomenimo,« je rekel Howard. »Dobro, Howard,« je odvrnil Dobbs. »Menim, da mu je treba nuditi priložnost, da dokaže, da ni niti vohun in da ne namerava kaj, kar bi nam ne bilo všeč.«

Nato se je obrnil neposredno na tujca: »V dušo ti ne moremo videti, ali si lopov ali poštnjak. Res je, nekaj mesecev smo se tu mučili, pošteno mučili, to nam smeš verjeti. Seveda, če se sporazumemo s tabo, nam lahko delaš sitnosti. In kaj bi nas to stalo? Ves naš trud in vse pomanjkanje, ki smo ga pretrpeli, bi bilo zaman. Toda zagotavljam te, da te dobimo, pa če se zaležeš tja do Hudsonskega zaliva. Dobimo te in potem ne bomo poznali milosti. Torej povej, kaj misliš in nameravaš?«

Tujec je izpil kavo in nato rekel: »Bil sem proti vam popolnoma pošten, že spčetka. Povedal sem vam, da je tu zlato in da ga nameravam kopati.«

»In potem?« je vprašal Curtin.

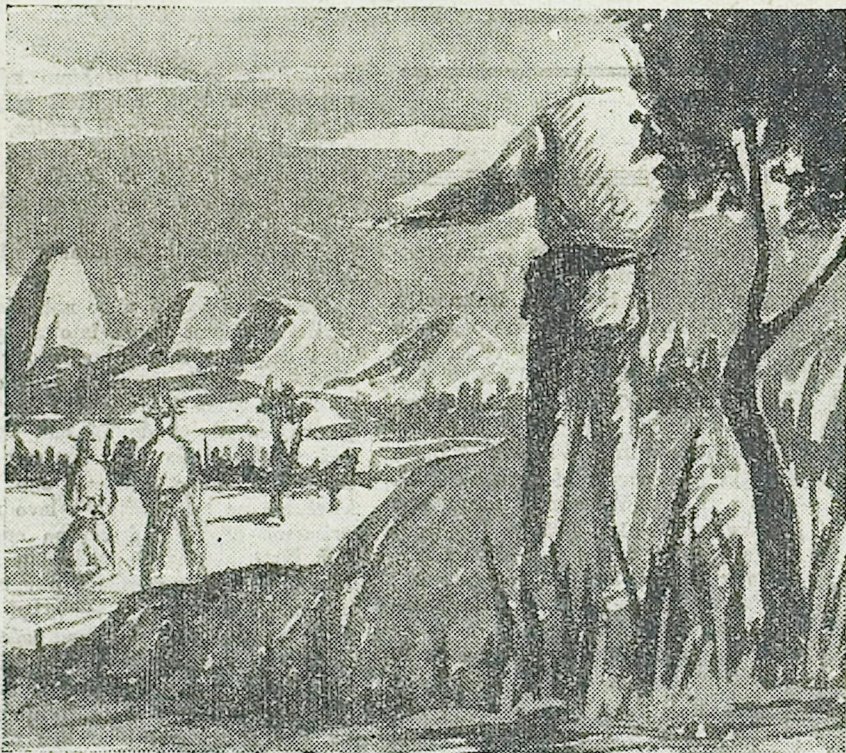
»Nič,« je odvrnil tujec.

»Dobro. Prav dobro,« se je vmešal Howard. »Kaj pa, če smo našli zlato pesek? Saj menda vendar ne misliš, da ga bomo delili s tabo. Smo sami dovolj garali. Nu, well, zdaj veš. Da, našli smo ga nekaj in bomo kmalu gotovi.«

Brez obotavljanja je rekel tujec: »To je začetek. Če ste vi odkriti, bom odkrit tudi jaz in videli bomo, kako se bomo sporazumeli. Naj kar začnem: Na tale prostor imam pravico. Le počakajte in nikar takoj tako bojevito. Nimam seveda pravice, ki bi bila zapisana, nimam dovolilnice ali kaj podobnega. Moja pravica je v tem, da nekaj vem, česar vi ne veste. To je več vredno kot najlepša podpečatena in obdavčena dovolilnica. Vi niste nič našli, prav nič. Nekaj zrnc mogoče. To si smete obdržati.«

»To bomo tudi storili, se kar lahko zaneses, da bomo vse, kar imamo, tudi obdržali,« je rekel Curtin.

»Stvar je taka.« Tujec je govoril zelo počasi. »Sam ne morem opraviti, kar imam v načrtu. Potrebujem ljudi in mislim sem si, da ste vi najbolj pripravljeni. Vi imate prav toliko koristi od tega, da ostane vse tajno, kakor jaz. Vi imate orodje, ja ga nimam. Lahko bi to, kar vem, prodal družbi. Toda prav težko bi mi kdo dal za vse skupaj sto dolarjev. Ljudje hočejo videti dejstva. Dejstva pa morem samo tule pokazati. Razen tega pa imam tehtne vzroke, da ne povzročim preveč prahu, kajti sicer bi se mogel pojaviti kdo s tako imenovanimi pravicami. Zato vam stavim takle predlog: kar imate, si obdržite. Od tistega pa, kar si pridobimo od danes, in sicer pridobimo s tem, da delate skupno z menoj po mojem načrtu, dobim jaz dve petini.«

Trojica se je nekaj časa spogledovala in se smejala.

Nato je rekel Howard: »Fantazirati znamo tudi sami, ljubi dečko, in tudi zgodbe si znamo sami pripovedovati. Kaj menita?« Obrnil se je k svojim tovarišema.

Dobbs je rekel: »Tako ali tako. Mi smo skoraj prav toliko kakor gotovi. Ničesar ne izgubimo, če dodamo še nekaj dni.«

»Tako tudi jaz mislim, izgubili ne bomo nič; če je res kaj, čemu ne bi poizkusili, ko smo že tu,« je menil Curtin.

»Mene že ne bo zraven,« je rekel stari. »To so roparske storije in sit sem že divjine. Rad bi že imel enkrat pošteno posteljo pod zadnjico. Zame zadošča. Seveda, če vidva ostaneta, moram še jaz. Sam ne morem dobra dva tedna capljati skozi grmičevje in puščavo.«

»Čuj, stari,« je rekel Curtin, »ne mika me, da bi dolgo opravljal čezurno delo. Imam nekoga, ki čaka name. Teden dni pa že pridenem. Če v tem tednu doženemo, ali je kaj na zgodbi, ki nam jo je tale ptiček pripovedoval, nu, dobro, potem bomo že videli, ali se izplača. Če pa v tem tednu ničesar ne dosežemo, potem pa odidem s tabo, stari. So vsi s tem zadovoljni?«

Pritrdili so in besedo je dobil tujec, da bi obrazložil svoje načrte.

»Kako pa se pravzaprav piše, človek?« je vprašal Howard.

»Lacaud,« je rekel, »Robert Lacaud iz Arizone.«

»V sorodu z Lacaudi v Los Angelesu, ki imajo trgovino s pohištvo?« je vprašal Howard.

»Da, po dedu. Toda z njimi nimam nič skupnega. Ločen sem na smrt in prekletstvo, in če bi bil prepričan, da pridejo oni v nebesa, bi vpeljal pol tuceta cerkev, da bi prišel v peklo in bi mi ne bilo treba z njimi skupaj sedeti. Toda le brez skrbi, taki dedinolovci ne pridejo v nebesa.«

»Potem se pa moraš prekleto paziti, da te sprejmejo v nebesa,« se je zasmejal Dobbs, »tako, kakršni si sedaj, se bo svojemu rodu komaj mogel umakniti s pota.«

»Mogoče pa vendar,« je rekel Curtin. »Če prav vem, imajo tam več oddelkov, kjer vro ljudi, in potem lahko pravočasno predlaga, da ga ne potope v isti kotel, kjer se prazijo drugi častivredni člani njegove presvetle rodbine. Kaj takega se da vendar zmeraj urediti, kajti Belzebub ima vendar srce, kako bi se sicer zabaval in bil zmeraj tako vesel in dobre volje.«

Howard je vstal, da bi pogledal za osli, da bi se predalec ne porazgubili. Pri tem pa je splezal na višje ležečo gorsko strlino, da bi imel boljši razgled.

»Halo!« je glasno zaklical.

»Kaj je?« sta hkrati vprašala Dobbs in Curtin. »Ali so osli ušli?«

»Pridita hitro sem, a prekleto hitro.«

Oba sta poskočila in odhitela. Tudi Lacaud jima je hitro sledil.

»Kaj pa je tisto, kar prihaja proti naši gori?« je zaklical stari. »Mogoče bosta vidva prej spoznala.«

»Mislim, da je moški mirno odgovoril.«

»Toda je zakričal Curtin: »Naseliti in tu? Toda samo, če mi dovolimo.«

»Grmičevje in gore so proste za vsakega, ki pride.«

»Nu, tako ravno ni, dečko,« je rekel nato Howard. »Prosto je gorovje in grmičevje in džungla spodaj in puščava tod zadaj. To je vse prosto. Toda tu smo mi prvi in prvi ima pravico naseliti.«

»To je že res. Toda vprašajte se, ali ste sploh tu prvi. Mogoče sem bil jaz že prej tu, preden ste se vi sploh nameravali tu naseliti.«

»Si dal svojo pravico vpisati?«

Saj tudi vi nimate pisma.«

»Jaz vprašam tebe, kajti trenutno smo mi tu. Ti nisi tu ničesar zaznamoval — če je sploh res, da si bil kdaj tu — in si zapustil kraj, s tem pa si izgubil vse pravice.«

Tujec je molčal. Trojica si je dala opravka pri zajtrku. Niso preveč hiteli, kajti niso vedeli, kaj naj počno po zajtrku. Na delo niso mogli, kajti potem bi tujec našel mino. Da bi šli na lov in ga tako prevarili, se jim tudi ni dalo. Eden bi moral vendarle ostati v taborišču in preprečiti, da ne bi tujec brskal okoli in morda našel mino. Toda tistega, ki bi ostal tuj, bi tujec lahko zmagal. Bil pa je še neki izhod. Dva bi mogla po skrivnem ovinku oditi k mini in tam delati, vendar bi pa moral zopet eden ostati tu. »Vojaki ali pa deželna policija na konjih,« je rekel Dobbs.

In takoj je pristavil: »Ej, ti baraba nesramna!« Obrnil se je k Lacaudu. »Torej to si. Hitro smo te razkrinkali.«

Sunkoma je potegnil revolver in ga naperil na Lacauda.

Toda Howard, ki je stal za njim, mu je potisnil roko navzdol.

»Nimam prav,« je rekel Lacaud, ki je zaradi hitrega Dobbsovega giba prebledel. »Z vojniki ali policijo nimam nikakega opravka.«

»Čuj, otročiček,« je rekel Howard Lacaudu. »Nam ne boš delal neprilik. Če zasledujejo tebe, potem proč, toda takoj. Pokaži se jim, toda mi nečemo imeti tu zgoraj policije. Marš tu dol po poti, sicer te zapodimo naravnost v njihovo zrelo. Tu zgoraj te ne moremo več potrebovati.«

Curtin je splezal nekoliko višje in je dolgo in natančno opazoval.

»Malo potrpite, fantje,« je rekel. »Mislim, da niso vojaki. Tudi policija ni. Niso enako oblečeni, imajo tudi različne puške. Če prav vidim, ima eden izmed njih strašansko dolg pihavnik, ki mu bo najmanj sto let. Zdaj pa že vem, kaj so. Razbojniki so.«

»Prekleto,« je zaklical Howard. »Tako smo prišli iz dežja pod kap. Razbojnikov pa še deseterkrat manj potrebujemo kakor državno policijo na konjih. Zdaj pa gre za življenje. Policija bi nas samo prišla, in ker nismo ničesar zakrivali, razen da nismo plačali davščin, bi se že sporazumeli. Toda pri razbojnikih, tam se pa pravi ugrizniti.«

In kakor bi se nečesa domislil, se je obrnil k Lacaudu: »No, sinko, zdaj pa odkrito. Torej razbojnike si nam nakopal na vrat. Torej njihov vohun si. Sem vendar nekaj časa pravilno mislil.«

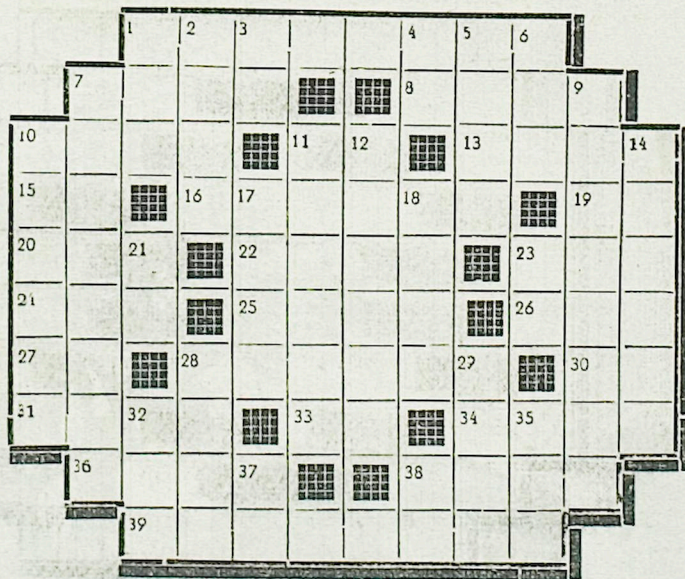
»Tudi z razbojniki nimam opravka,« je rekel Lacaud. »Čakajte, da pogledam.«

Splezal je za Curtinom, zrl nekaj časa napeto navzdol in nato rekel: »Razbojniki so. Zdaj tudi vem, kakšni razbojniki. Slišal se mo njih na haziendi* senjora Gomeza. Ta je imel časnika z opisom. Vidim namreč nekoga z zlatebroneiranim slannikom, ki je omenjen v opisu. Ta pa je korajžen, da ni zamenjal klobuka. Gotovo ne ve, da je klobuk opisan. Ti ne dobe časnika in jih tudi ne znajo brati. To bi bili poslednji razbojniki, s katerimi bi hotel imeti kak opravke.«

In medtem ko so vsi štirje z višine opazovali gibanje razbojnikov in čakali, ali bodo zavili na stezo, po kateri bi zelo verjetno prišli na goro, je Lacaud pripovedoval, kaj je bral o teh razbojnikih v časniku in kaj so vedeli povedati o njih ljudje na haziendi. Čeprav namreč večina Indijancev in indijanskih delavcev na haziendah ne zna brati časnika, se vendar razširijo vesti o takih dogodkih prek vse dežele s hitrostjo širčega se prerjiskega ognja.

* farma, posestvo.

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. mesto v FLRJ, 7. pralno sredstvo, 8. železniška postaja na progi Celje-Maribor, 10. žensko ime, 11. kratka za »avtopromet«, 13. reka v Sibiriji, 15. ruski predlog, 16. človekoljubni, ljudomil, blagi, 19. dva enaka soglasnika, 20. kratka za otroško ustanovo, 22. tatarski poglavarji, 23. glasbeni pojem, 24. glavni števnik, 25. del celice, 26. pesem junaške vsebine, 27. nikalnica, 28. država in reka v ZDA, 30. števnik, 36. antični junak, 38. znak za radioaktivno kemično prvino, 34. poklicno delo, 36. pripadnik indoevropskih jezikov (skrajšano), 38. pogerje v Zapadni Indiji, 39. ptič.

Navpično: 1. mlečni izdelek, 2. muslimanski bog, 3. grška črka, 4. medmet, ki izraž nevoljo, 5. vprežne živali, 6. član družine, 7. dopoldanska zabavna prireditev, 9. notranja zardna plast oplojenega jajčeca, 10. mesto v Italiji, 11. ljubitelj in prijatelj umetnosti, nepoklicni športnik, 12. stroka, področje, veja, 14. grški bajeslovni velikan, 17. graja, 18. moško ime, 21. pritrdilnica, 23. osje gnezdo, 29. glasbeni interval, deveti ton (množ.), 32. umetnost (lat.), 35. nočno zabavišče, 37. nekdanja kratka za našo vojsko, 38. veznik (narobe).

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

NAJVAŽNEJŠI SPOREDI

od 30. avgusta do 5. septembra

SOBOTA 30. avgusta: 13.45 Od večeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Od Triglava do Jadrana — 18.30 Morja široka cesta — 18.50 Melodije, ki jih radi poslušate.

NEDELJA 31. avgusta: 8.30 Za naš kmetovalec — 9.00 Mladinska oddaja: Najlepše pravljice »Pepelka« ter pogovor s pionirji — 13.00 Promenadni koncert — 13.45 Glasba po željah — 14.30 Domači zvoki — 17.00 Z mikrofonom med našim ljudstvom: En dan v Portorožu — 18.15 Slušna igra: J. Jurčič »Hči mestnega sodnika«.

PONEDELJEK 1. septembra: 13.45 Od večeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Ob Soči in Zili — 18.15: Narodne pesmi — 18.30 Spored jugoslovanske zabavne glasbe, vmes igra saksofonist Srečko Dražil — 21.00 Pester večerni spored — 22.00 Nočni koncert.

TOREK 2. septembra: 13.45 Od večeraj do danes — 13.50 Orkester JLA iz Portoroža — 14.20 Kulturni razgledi — 18.15 Dalmatinske narodne pesmi in plesi — 18.30 Veliki revijski orkestri igrajo — 21.00 Poje kom. zbor Radia Ljubljane — 21.30 Glasbeni portreti skozi svet in čas — 22.00 Spored plesne glasbe.

SREDA 3. septembra: 13.45 Od večeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.30 Od Triglava do Jadrana — 18.15 Bosanske in slavonske narodne pesmi in plesi — 18.30 Veliki revijski orkestri igrajo — 21.00 Poje kom. zbor Radia Ljubljane — 21.30 Glasbeni portreti skozi svet in čas — 22.00 Spored plesne glasbe.

ČETRTEK 4. septembra: 13.45 Od večeraj do danes — 13.50 Igra kopalniški orkester iz Sv. Nikolaja — 14.20 Po svetu okrog — 18.30 Iz naše narodne revolucije — 18.40 L. V. Beethoven: Simfonija št. 7 v A duru, opus 92.

PETEK 5. septembra: 13.45 Od večeraj do danes — 13.50 Domači zvoki — 14.20 Literarni obzorik — 18.15 Poje mali zbor Radia Reka ob spremljavi radijskega orkestra — 18.30 Iz melodije v melodijo.

Rašitev križanke iz prejšnje številke

Vodoravno: 1. Šegedin, 8. adamiti, 9. ker, 11. Anda, 13. šr, 14. ataka, 17. erit, 18. plan, 20. redek, 23. at, 24. Java, 27. Rim, 28. Silvine, 31. Artamon.

Navpično: 1. šakal, 2. Eden, 3. garda, 4. em, 5. dim, 6. It., 7. nitrat, 12. Atene, 13. škis, 15. ar, 16. klet, 18. praksa, 19. ad, 21. karam, 22. kamen, 25. vino, 26. alt, 29. It., 30. Va.

BERITE, NAROČAJTE IN ŠIRITE

Poletove Podobe in Povesli

tedenski zabavnik, ki prinaša na 16 straneh zanimivosti s sveta, bogato ilustrirane povesli in romane v nadaljevanjih. Cena posamezni številki znaša vsega 15 dinarjev. Uredništvo in uprava sta v Ljubljani, Likovarska ulica.

NA PLESU

Nadaljevanje s 7. strani

Molče sem jo peljal dalje in dalje proti arkadam. Devče* mi je svobodno sledilo.

Vihar je dosegel tedaj svoj vrhunec. Veter se je zaganjal kakor vodni orkan, nebo in zemlja sta zajela, nad nama so se valili grmi, in okrog naju — kakor bi mrtvi vstajali iz grobov.

Pritisкала se je k meni. Čutil sem, kako se mi lepi k prsim njena mokra obleka, čutil mehko telo, njen pepelnati dah in mislil sem si, kako naj izpijem to izprijeno dušo iz nje. Iz knjige »Vzbor z krasne prózy češkoslovenské«

* dekle.

Če ponoči ne morete spati

Mnogi izmed tistih, ki trpe zaradi nespečnosti, si bodo morali priznati, da ne spe samo zaradi tega, ker preveč premišlujejo, ko ležejo v posteljo.

Povedali vam bomo nekaj prav preprostih sredstev, ki so vam lahko nenavadno dobra pomoč, da osvobodite v postelji svoje misli vseh skrbi, vznemirjenja in strahu ter da zaspite.

Nič ni lažjega, kakor oponašati počasno, globoko in mirno dihanje človeka, ki spi. Delajte to premišljeno in kritično. Poslušajte pazljivo glasove, ki prihajajo iz vas in v tem poizkušanju in poslušanju bo nekaj pomirjujočega. Spoznali boste, da to pomaga pri odganjanju vsiljivih misli, ki vas motijo. Verjetno je celo, da vas bo kmalu prevzel občutek miru in zadovoljnosti in ritem navideznega spanja bo postal mirno dihanje pravega spanja.

Imamo še druga sredstva. Skoraj vsak že ve, kaj lahko dosežemo s kopanjem. Dokazano je celo: kolikor bolj vam je kopanje neprijetno, toliko blagodejnejše deluje. Toda ne smete se kopati v vreli vodi in tudi preveč gibati se ne smete. Voda v kadi naj bo le malo mlačna, tako da vas bo zazeblo, ko pridete iz nje. Potem se obrišite samo toliko, da boste čutili, da ste vlažni in da vam je nekoliko hladno. Nato pa naravnost in hitro v posteljo in utrnite luč! Ta občutek ne bo prijeten in zoprn vam bo, da boste samega sebe sovražili. Toda kmalu vam ne bo več hladno in objel vas bo prijeten občutek toplote in čedalje bolj prijeto vam bo. Nastal bo blažen prehod, ki bo trajal okoli 20 minut in tedaj boste imeli dosti upanja, da zaspite.

Istega načela se lahko poslužite,

kadar se ponoči zbudite in ne morete spati. Razkrijte se in ležite tako dolgo razgaljeni, da vam bo postalo neprijetno hladno. Potem se pokrijte in zaspati boste, ko se ogrejete.

Druga pomoč je branje v postelji. Toda v tem primeru morate imeti primerne blazine — ne mehkih in napolnjenih s perjem, ampak trde, žimnate, ki telo udobno dvignejo, da se pri branju ne utrujajo oči. In kadar berete, da bi zaspati, berite težko literaturo in ne razburljivih romanov in detektivskih povesti.

Namen branja je, da privede misli v zagato in toliko napne možgane, da jih utruji. Potem morate na vsak način zaspati. Ljudje, ki trpe na nespečnosti, pa se nikoli niso poslužili tega načina, bodo presenečeni, ko bodo videli, kako hitro jim bo misel podlegla.

Pogosto tudi slišimo, kako se ljudje pritožujejo, da hitro zaspe, da pa se kmalu zbudijo in ne morejo več zaspati. Tem priporočamo do-

bro preizkušeno metodo: nikoli ne odprite oči, kadar se prezgodaj zdromite. Svetloba, ki udari na mrežnico, lahko prežene spanje, da se več ne vrne.

Seveda je mogoče, da vas nobeden izmed teh načinov ne bo takoj zadovoljil, ker je marsikaj odvisno od človeka samega. Načine je treba pač preizkušati in, če boste zapored preizkušali tega ali onega, boste videli, kateri je za vas najprimernejši. Načinom dajte priložnost, da delujejo, to je pomagajte jim s svojo voljo in nagajeni boste bolj, kakor pričakujete.

Te besede je napisal znani ameriški psiholog in zdravnik Frederick Bigelow. V ameriškem svetu so vzbu-dile mnogo šuma in med zdravniki mnogo polemik. Nazadnje pa je baje priznala večina zdravnikov, ki so delali poizkuse na svojih bolnikih, vrtnetih primerih nespečnosti, celo tam, kjer je bilo telo od uspalnih da so dobri in učinkoviti v najtrdosredstev že docela izčrpano.

Kako odpravimo sadne madeže

Sadnih madežev na oblekah, otroškem perilu in namiznih prti-h smo pač najmanj veseli, kajti z navadnim pranjem jih težko odpravimo. In zdaj v jesenskem času, ko vkuhavamo sadje za zimo, imamo pogosto rjavkaste, lisaste roke, ki jih po več dni ne moremo očistiti. Povedali vam bomo nekaj preizkušanih načinov, s katerimi si boste lahko pomagale.

Sveže sadne madeže nadrgnemo z močno slano vodo ali limoninim sokom. Tako pustimo tkanino nekaj časa, potem pa speremo v mlačni vodi. Uspešno učinkuje tudi topla mešanica alkohola in glicerina.

Teže je z zastarelimi madeži. Na-

drgnemo jih z mešanico superoksida in salminjaka in operemo tkani-no v mlačni vodi. Če so madeži zelo trdovratni, napravimo vrelo raztopino klorovega apna in vode (4 g klorovega apna na 1 liter vode). To delamo zelo hitro, kajti klor tkanino razjeda. Potem jo operemo v mlačni milnici in veliki koli čini čiste vode.

Madeže z belih tkanin odstranjujemo najbolj enostavno in najceneje tako, da tkanino zmocimo in jo položimo na sonce. Gledati moramo, da bo vedno mokra in večkrat jo obrnemo.

Za madeže na svetlih oblekah najraje uporabljamo čisti alkohol, na pisanih pa salmiak, toda le če so barve stalne. Uspešno sredstvo je tudi kislo mleko, v katerem madež namakamo nekaj ur, da se »razmeh-čak«, na kar pridenemo mleku nekaj boraksa in ga zmencamo. Če tkani-na še ni popolnoma čista, zdrgne-mo umazana mesta s spirinom.

Kar velja za druge madeže, velja tudi za sadne: čim manj časa so v tkanini, tem lažje jih odstranimo.

Od sadja porjavle roke zdrgne-mo s plovcem ali z limono. Če so roke močno umazane, jih nateremo z mešanico boraksa in limone. Tudi za roke je bolje, če jih nateremo takoj, ko smo delo končale in da ne čakamo nekaj dni, ko se sadni sok že zaje v kožo.

Zgoraj: Zelo lepa bela bluz. Katere prednji del sestavljajo vložki čipk, ki naredo bluzo ljubko in obnem bogato. Na vsaki strani so trije široki in pravilno razmeščeni naborki. Bluzo nosimo k temnemu krilu iz teške svile ali lahkega volne-nega blaga.

Na desni: Mladostna svilen obleka, život je lahko nabran, roka-

vi kimono, na krilu so v gubah skriti žepi. Za obleko rabimo 4,50 m blaga 90 cm širine.

Obiščite sami svojo kuhinjo

Nekega lepega dne, ko je kosilo in pomivanje pri kraju, stopite v svojo kuhinjo kot neznan gost, ki ne pozna gospodinje. Potem bodite iskreni in priznajte, kakšen vtis je naredil na vas ta obisk in kaj mislite o ženi, ki dela v tej kuhinji. Kar oglejte si vse lepo po vrsti!

Ali so okna čista? So zavese na njih snažne in cele? Ali ni na stro-pu pajčevin?

Kako je s štedilnikom? Ali se ne poznajo na njem sledovi prekipel-jih jedi, ki smo jih imeli za kosilo in tudi mleka, ki je tudi danes »šlo čez«?

In miza? Ali ni na njej več ko-sov starega kruha in mačeti hleb, ki se suši na zraku?

Ali ni na prtu kolobarja kakega lonca? Mogoče leži na njem tudi še umazan nož ali brisača?

Potem pogledajte v kuhinjsko kre-denco. Ali ni tam tudi kopica ne-potrebnih stvari? Zapomnite si, da kredenca ni domači muzej, ampak zato, da hranimo v njej steklo, por-celan in posodo, da se me praši.

Poglejte, kakšni so lonci in kazi-ce in kakšno je njihovo dno od zu-naj in znotraj. Ali imajo vse sko-

delice ročaje in ali so robovi krož-nikov gladki in neodbiti? Ali so noži ostri in vilice snažne?

In tla? Ali je na njih mnogo ma-dežev, ki bi jih bilo treba zdrgniti? Mogoče bi bilo treba kuhinjo po-mesti ali celo poribati?

Potem pogledajte še v shrambo. Ali je mogoče polna vse mogoče navla-ke, jed pa leži križem kračem in je nezavarovana proti prahu.

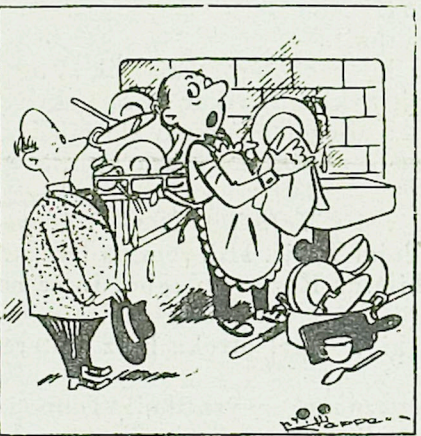
Pokažite še prosim, kipe za poso-do. Ali so čiste, da niso mogoče umazane in mastne?

Ce lahko na vsa vprašanje odgo-vorite pozitivno, potem je to dokaz, da je žena, ki dela v tej kuhinji, vestna in dobra gospodinja, če ne, se pa čim prej pobrigajte, da bo vaša kuhinja snažna in prijazna.

Ureja uredniški odbor. - Odgovorni urednik Miko Stofa. Tiska tiskarna »Jadrana« v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper Santorijeva ulica 26, tel. 170, poštni predal 2. - Stev. tekočega računa pri Narodni banki v Kopru 657-909-171. Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.

Za nakup se bom odločila prihodnji teden.

Žena je na dopustu.

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

A. C. Koper: Vaša triletna hčerka dobi po nekaterih jedeh koprivnica. Zal vam je, da ne prenese skoraj nobenega sadja, predvsem grozdja ne. Tudi po jajcih — in tudi po samem rumenjaku — se ji izpuščijo po koži nadležne rdeče lise, zaradi katerih se otrok praska, slabo počuti in slabo spi. Vprašujete, ali proti tej nadlegi res ni nobenega pravega zdravila.

Dotik s koprivami povzroča posebne opekline, ki jih vsi dobro poznamo. Podoben izpuščaj nastane pri otrokih, ki so preobčutljivi proti dolčenim jedem ali napram nekaterim drugim dražljajem, na pr. po zdravljenju, predvsem po serumu ali na pr. zaradi strupov črevesnih parazitov. Zato pravimo tem sorazmerno pogostim izpuščajem koprivnica ali urtikaria (urtica-kopriva).

Okrog prvega leta starosti nastane koprivnica v obliki trdih, motnih zm ali pa v obliki živodrečih in močno srbečih lis, enako kot pri starejšem otroku. Redka je koprivnica v obliki nenadno nabreklih in oteklih vek, ustnic ali na pr. uhljev. Vse te spremembe na koži nastanejo nenadoma in prav tako nenadoma izginejo.

Vemo, da so podvrženi koprivnici le nekateri otroci in da koprivnica ni niti nevarna, niti dolgotrajna. Je pa res marsikdaj zelo nadležna.

Zal ne poznamo pravega zdravila proti prirojeni, dedni preob-

čutljivosti nedoraslega otroka, katere zunanje ogledalo je koprivnica. Matere kmalu spoznajo seznam jedi, ki jih njihov otrok slabo prenaša. Največkrat je to sadje (jagode, hruške, bresve, marelice, grozdje, oranže — ne povzročajo pa koprivnice na pr. jabolka) in so to beljakovine (v jajcih, mesu, mesni juhi, siru, mleku, gobah, fižolu — konzervah, čokoladi itd.).

Čim slabše otrok omenjene jedi prenaša, tem manj jih dobi. Preobčutljivost se bo z leti izgubila in po četrtem ali petem letu starosti je skoraj ne srečamo več.

Poleti je koprivnica hujša kot pozimi. Zato marsikdaj niti morje ne pomaga, čeprav piše eden vodilnih otroških zdravnikov, švicarski profesor Glanzmann: »Preobčutljivost napram jajcem in mleku se izgubi ob morju. Otrokom, ki dobivajo po jajcih koprivnico, iz-gine ta njihova lastnost včasih ob morski obali.« Ali ste poizkusili s tem zdravljenjem ob Jadranu?

Ko je koprivnica že nastala je važno, da se ne komplicira s praskanjem, z infekcijo in z neredno prebavo. Priporočena blažilna sredstva (posipalni praški, mazila itd.) žal niso uspešna. K sreči nadlega sama kmalu mine. Kljub temu je potrebno, da skrbite, da vam otrok koprivnice ne dobi. Tudi to nadle-ga je lažje preprečevati kot zdravi-viti.

ŠPORTNE ZANIMIVOSTI

ŠAHOVSKA REPREZENTANCA JUGOSLAVIJE V VODSTVU — NEODLOČEN REZULTAT DVOBOJA JUGOSLAVIJA : ZSSR

Najzanimivejši dvboj šahovske olimpiade v Helsinkih je bilo nedvomno srečanje med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo. Neodločen rezultat (2:2) v dvoboju z ZSSR je Jugosla-viji odprl pot do prvega mesta na olimpiadi. Po dvoboju proti ČSR bo igrala šahovska reprezentanca Jugo-slavije v zadnjem kolu še proti Fin-ski. Borba za prvenstvo bo ogorčena. Z zanimanjem jo spremljajo vsi lju-bitelji šaha po svetu. Za zlato me-daljo se borijo Jugoslavijska, Združe-ne države ameriške, Madžarska in ZSSR. Možnost na uspeh imenovane četvorice so precej izenačene, nekaj več izgledov za priobitev zlate me-dalje imajo edinoletne jugoslovanski ša-histi.

Stanje ob zaključku našega lista je naslednje: Jugoslavija 14; Amerika 13 (1); Madžarska 13; ZSSR 11; ČSR 10; Švedska 9; Finska in Ar-gentina 7 (4); Zapadna Nemčija 7 (1).

V Parizu se je začelo 26. avgusta v »Pare des Princess« dirkališčno svetovno prvenstvo kolesarjev. Na njem nastopajo profesionalci in dila-tanti vsega sveta. Za diletante po-meni pariško kolesarsko prvenstvo priložnost za maščevanje porazov do-živetih na olimpiadi. Na tem svetov-nem prvenstvu manjkata dva naj-večja dirkača sedanosti, Italijan Fausto Coppi in Francoz Hugo Co-blet.

Organizacijo svetovnega prvenstva so najprej dodelili Luksemburgu,

zaradi pomanjkanja primerne ve-lodroma pa so ga morali prenesti v Pariz. »Pare des Princess« je okra-šen z zastavami vseh nastopajočih držav. Organizacija pa je slaba, saj spremlja dvoboje samo 500 gledal-cev.

V zasledovalni dirki diletantov sta nastopila tudi jugoslovanska kolesarja Poredski in Petrovič, ki pa sta bila že med prvim dvobojem izlo-čena. Milana Poredskega je porazil Belgijec Raymond, medtem ko je Petroviča izločil svetovni prvak Ita-lijan Mino De Rossi.

Prvo kolo so uspešno prestali na-slednji profesionalci dirkači: Bevilacqua (Italija), Glirieux (Belgija), Nielsen (Danska), Gillen (Luksen-burg, Rioland (Francija), Matteoli (Francija) Van Est (Holandska) in Pattersen (Avstralija).

ooo

Na moskovskem svetovnem prvenstvu v odbojki so bili doseženi na-slednji rezultati:

Moški: Indija — Finska 3:0, Polj-ska — Libanon 3:0.

Ženske: Bolgarija — Romunija 3:1, Madžarska — Indija 3:0, Rusija — Francija 3:0.

ooo

Padalska zveza Slovenije prireja ta teden v Celju prvenstvo Sloveni-je v skokih s padali. Zaključek tek-movanja bo v nedeljo 31. avgusta. Tedaj bo v Celju velik letalski mi-ting, na katerem bodo sodelovali

najboljši padalci Slovenije in Hr-vaske, motorni piloti in jadranci. Na tekmovalju se bo pokazalo, kdo izmed tekmovalcev in tekmovalk si bo priboril naslov republiškega pr-vaka v padalskih skokih.

V Bresternici pri Mariboru je bilo te dni prirejeno kajakaško tekmo-vanje za prvenstvo Slovenije. Prire-ditelj je bilo pomorsko brodersko društvo »Sidro«. Tekmovanja se je udeležilo 64 tekmovalcev iz Ljub-ljane, Radovljice, Solkana, Celja in Maribora.

Na tisoč metrov dolgi progi po Dravi je med člani zmagal Čukič iz ljubljanskega pomorsko - broderske-ga društva »Cveto Močnik«. — Lepe uspehe so dosegli tudi tovariši Dro-venik (Ljubljana), Oder (Celje), Bordon (Ljubljana), Pavlovec (Ljub-ljana), Remec (Radovljica), Zmigar (Celje) in Vreže (Ljubljana).

Krvavi jezdeci

FRANCE BEVK

Grofica se je dvignila in ogledovala darove. »Zlata dežela,« se je obračala do dvornih dam in plemičev. »Mleko in med,« so dejali ti in računali, koliko okusnih, mastnih in sladkih založajev jim bo prinesla deželica. Na obrazih kmetov pa je bilo brati znoj in lakoto, požar in kri.

»Kaj je tu notri?« je grofica pokazala na zagrnjeno cajno.

Eden izmed plemičev je odgrnil peginjalo, grofica je ostrmela in plašno pogledala navzoče. V cajni je bilo oglje, pepel in ožgane cunje.

»Kakšen pridelek vaše dežele pa je to?« se je zavzemal plemič Albert in položil roko na ročaj meča.

»To ni naš pridelek,« je dejal kmet s cajno. »To je pridelek vašega milostnega gospoda grofa. Vas nam je požgal in nimamo strehe ne za nas ne za naše otroke.«

»Kaj govori? Kaj govori?« je vzkliknila grofica vsa bleda.

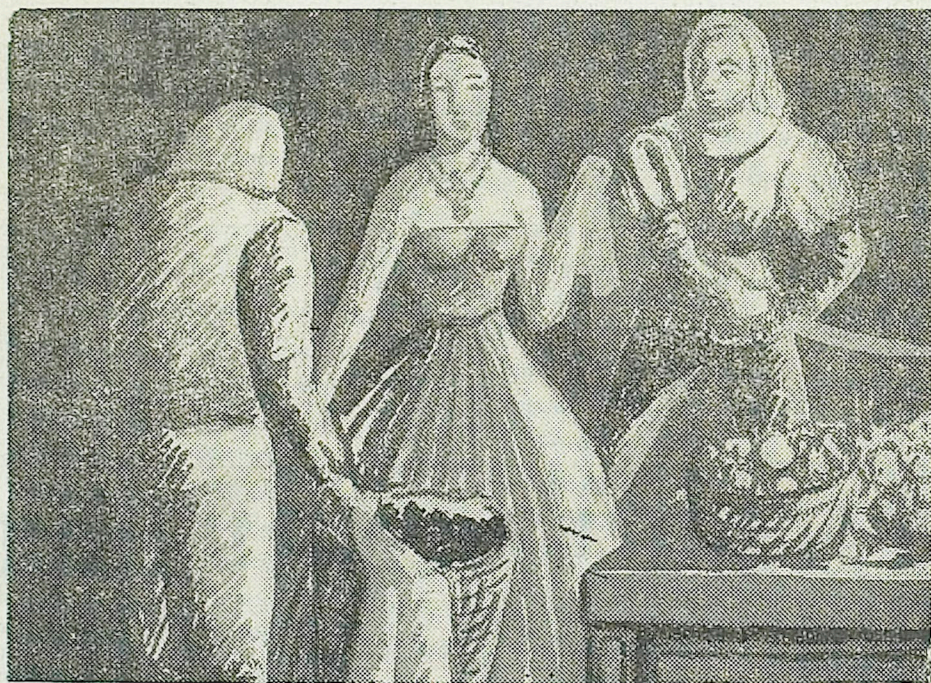
In duhovnik je prestavil besede, grofica je vprašala: »Kaj hočete s tem?«

»Hočemo, da nam milostljivi gospod da zastonj les iz gozdov, da postavimo nove koče. Zima je pred durmi, mrzla slana že pada in zobje nam šklepetajo...«

Grofica se je v gnusu obrnila od kmetov, ki so jih izrinili iz dvorane. Na znamenje z zvoncec je oprta na dvorni dami odšla v kapelo in pokleknila. Oglasilo se je petje, spremljano od godal. Bila je zahvalnica za zmago, ki jim je prinesla mošnje tolarjev in obilico slastnih kosil, moških sužnjev in deklet.

9.

Toniš in Izbor sta zaman čakala ljudi, da pridejo s krsto, pokropijo Urško in jo odnesejo na pokopališče. Vse steze so ostale puste in prazne; nad glavami so šumele bukve z zadnjim listjem. Toniš je s kozjim mle-

kom napajal otroka, ki se je zvijal od bolečin in mu jokal v naročju.

»Ne bo jih,« je vzdihnil.

Izbor je vprašujoče zrl v Tonišev obraz, ki je bil neumit in kosmat, upadel od bedenja in skrbi, strašnejši kot kdaj poprej.

Spletla sta nosila in položila nanje mrtvo Urško. Otroka je Toniš zavil v kožo, vrata koče sta zavarovala, da bi ne mogla kaka žival vanjo.

Ljudje iz hiš na ravnic so videli nenavadno prikazen. Po stezi sta prihajala dva človeka z nosili. Spredaj je bil Toniš, starejši kot pred dvema dnevoma, ko se je vračal iz Tolmina. Za njim je stopal Izbor, velik kot prikazen, siv, porastel in na pol gol se je zibal za nosili s predse uprtimi očmi in s togim izrazom na obrazu.

»Toniš nese ženo!« so vzklikali ljudje. »Brez krste, brez pogrebcev!« Ko so zagledali Izbor, so bili kot odreveneli. »Glejte,« so dejali, »kdo pa je ta, ki je z njim?«

»Divji mož! Divji mož!« je vpil pastir, ki ga je spoznal in že je zbežal. Nekaj žena in otrok je v strahu steklo za njim. Drugi so se umaknili, celo možje.

Nosača sta položila truplo na tla. Ko se je Izbor dvignil in je stal pred ljudmi, velik in grozen kot je bil, so zbežali še ostali otroci in žene, možje pa so se umaknili še za nekaj korakov in pobirali kamenje.

»Glejte,« je Toniš pokazal na nosila. »To je moja žena, ki je niste prišli kropiti ne ji hoteli biti za pogrebce. Ali se je boste zdaj usmili? Naprej ne moreva; otroka imam doma.«

Vpil je, da se mu je glas lomil v grlu, zakaj ljudje so bili daleč.

»Pridite bliže! Ne bojte se dveh samotarjev in mrtve žene! Pridite bliže in izkažite usmiljenje!«

»Kdo je, ki je s teboj?« je zavpil starec, ki je kazal porasla prsa ko medved.

»Izbor je, ajd!«

Kmetje pa so govorili in vpili vsi vprek: »Divji mož je! Saj ga poznamo.«

»Kaj vam je hudega storil, da se ga bojite?« je vprašal Toniš.

Izbor se je oddaljil in počenil, da je bil videti majhen, tedaj so se ljudje upali približati.

»Kaj hočeš od nas?«

»Da moji ženi naredite krsto in jo krščansko pokopljete. Krščena je bila in po krščansko zvezana z menoj. Ali pa mi pošljite kako žensko, ki bo došla in varovala otroka.«

»Kje imaš otroka?« so vprašali.

»V koči je,« je odgovoril Toniš.

»Ženo ti bomo pokopali,« so dejali, »bodi brez skrbi. Ti pa pojdi k otroku!«

Toniš se je poslovil od rajnice; hotel je zajokati, a si je obrisal solzo. Z Izborom sta odšla v hrib, pod gozd. Ko sta se ozrla, sta videla, da so rajnico odnesli v eno izmed hiš, ljudje so se zgrinjali okrog oken...

Toniš se je tri dni mučil z otrokom, nato ga je zavil v kožo in v cunje, vzel v naročje, izročil dom in živino v varstvo Izboru in odšel v dolino. Nesel je otroka h krstu in mu šel iskat novo mater.

»Tako,« je godel sivolasi vikar, oblečen v kratek koretele in opazoval dete, ki mu je Toniš, sedeč v lopi cerkve, nalival mleka v usta. »Zdaj smo jo krstili, deklico. Da nima matere, praviš? Težko ti bo samemu z njo, kako žensko boš moral dobiti. Ali podvizaj se, sicer ne prideš domov do večera...«

»Otroku grem iskat mater.«

»Tako? Kam pa, če ne domov?«

»Ne grem domov,« je dejal Toniš.

»Mater?« se je čudil vikar. »Tako? Doslej so ženske iskale očeta svojih otrok, zdaj oče išče mater...«

»Po ženino sestro grem.«

»Kje pa je?«

Toniš je vzdihnil.

»Grof jo je bil vzel. Grof Friderik...«

»Villalta!« je vzkliknil vikar in se pokrižal kot pred nečem hudim. Nato je pristavil: »Bog mi odpusti zle misli!«

»Tako dobra je bila, tako blaga je bila!« je Toniš grebel v spomin svoje ljubezni.

»Villalte ni več v Tolminu. Novega gospodarja imamo.«

»Vem,« je dejal Toniš. »Bil sem na Dvoru. Morda je ona tam ostala. Mogoče, da je bila na Kozlovem robu. In če ne, sled bom dobil za njo.«

»Mogoče,« je dejal vikar in gledal s pomilovalnim usmiljenjem na mladega moža, ki je pital otroka brez matere. »Mogoče, če ne bo prepozno.«

»Zakaj prepozno?« je vzkliknil Toniš iz bridkosti. kakor da se mu je ob tej besedi vse upanje zrušilo v prah.

»Tako,« je jecljal sivolasi vikar Jurij. »Življenje robinj... eh! Moj pokojni brat mi je pravil, da jih je videl na galeji, namenjeni v Afriko, kako so po naše pele...«

»O, joj!« je jeknilo iz Toniša. Zavil je otroka in se odpravil na pot...

Pozno v noč je prišel Toniš v Tolmin; svoje rojstne vasi se je izognil v velikem loku. Ognji žalostnih ognjišč so bili že ugasnili; ljudje so ležali stisnjeni v zaslinih kolibah, ki so jih bili postavili ob pogoriščih in med drevjem vrtov, ter trepetali od mraza.

Toniš je trkal, psi so zalajali. Zaspani obrazi so ga iz nejevolje, da jih plaši iz spanja, pošiljali dalje: »Pojdi v božjem imenu!« In je šel v božjem imenu, da je prišel do kolibe, v kateri je še svetil ogenj. Skozi odprtino, skozi katero se je motal bel dim, je ugledal ženski obraz. Otroku mu je zajokal v naročju; to je ženo ganilo, da je odrinila desko in odprla vhod. Toniš je vstopil v zadimljen prostor; v enem kotu je ležal porasel mož in trdo smrčal, v koritu, podobnem jaslom, pa je spalo dete. Žena je Toniševga otroka vzela v naročje in ga podojila.

»Dobra si,« je dejal Toniš.

»Tiše, da se mož ne zbudi! Ali je deklica ali pob?«

»Dekle je. Za Miciko je bila krščena. Mati ji je umrla ob porodu.«

Ženska je molče pokazala na lonec podmetnice, ki je stala ob ognju. Toniš je razumel, vzel in jedel. Ko je odložil žlico, je zadremal, ženska pa je dejala:

»Zaspi! Bom že pazila na otroka.«

Drugo jutro je Toniš odšel na Dvor. Vojaki in hlapci so se mu smejali in zbijali burke iz njega, ki je tešil otroka. Požiral je žalitve in se oziral v line, v katerih je čepel še pred malo dnevi. Kadar ga je kdo vprašal, kaj hoče, je ponavljal venomer: »Z grofom bi rad govoril.« In spet: »Z grofom bi rad govoril.«

Tako je prečepel na dvorišču več ur. In ko je bilo že poldne in straža Toniša ni pustila v poslopje, je otrok začel bridko vekati. Toniš se je molče oziral po dvorišču, kakor da bi iskal prsi, ki bi ga podojile.

Prišla je dekla in mu prinesla mleka. Toniš ga je po nerodnosti polzil po sebi, pol pa po otroku, tedaj mu je ženska vzela skodelico in otroku vlivala mleko v usta.

Toniš je radovedno ogledoval dekletovo telo; bila je okroglih, mehkih oblik kot blazina in se je spomnil zapored na svojo rajno ženo in na Anico.